

האשה בזמן הדימום המחזורי מכונה נידה⁶, שפירושה מרוחקת⁷, ומכאן גם המושג נידוי, שהוא הרחקה של אדם מהחברה בגלל מעשים בלתי מקובלים⁸. כמו כן משמש המושג נידה באופן מושאל מצב של זוהמה וטומאה⁹; או דווה¹⁰, שפירושה חולה¹¹.

בחז"ל נקראת נידה גם בשם דיסתנא, והוא לשון פרסית לדרך נשים¹². מובא בחז"ל כי בגליא¹³ ובכרכי היס¹⁴ קורים לנידה גלמודה, היינו גמולה ומובדלת מבעלה.

זבה¹⁵ אף הוא כינוי לאשה בעת שרואה דם היוצא מהרחם, אם כי יש לו משמעות הלכתית שונה מהנידה, וכמבואר להלן.

גדרי הנידה והזבה והלכותיהם מתחלקים לשלוש דרגות בשלוש תקופות: נידה של תורה, נידה של חכמים, ונידה של בנות ישראל¹⁶. מדין תורה, אשה הרואה דם הבא מן הרחם צריכה להמתין שבעה ימים, בין אם ראתה רק טיפת דם אחת, ובין שראתה כל שבעת הימים ברציפות, ומשפסקה לראות ביום השביעי טובלת בליל שמיני, וטהורה לבעלה.

וראה רמ"א יו"ד קפד א. [5] ראה משנה נידה ט ח. [6] 'עת נדתה' – ויקרא טו כה. [7] תרגום אונקלוס ויקרא שם; רמב"ן ויקרא יב ד. וראה להלן ברקע ההיסטורי על מנהגי הריחוק של אשה בזמן המחזור בישראל ובעמים. [8] ראה ישעיה סו ה; עמוס ו ג. [9] ראה – יחזקאל ז יט; איכה א יז; עזרא ט יא. [10] ויקרא כ יח. [11] א"ע ויקרא שם. [12] תענית כב א, וברש"י שם. [13] ר"ה כו א. [14] סוטה מב א. [15] ויקרא טו יט. [16] ראה מאירי ברכות לא א.

גוי – בדין נאמנות רופא גוי – ראה ערך גוי.

הנהלת בית חולים – בדין נאמנות הנהלת בית חולים של גויים – ראה ערך בית חולים¹⁴⁷.

נְדֵה וְזָבָה

א. הגדרת המושג

הנידה והזבה הן נשים הרואות דם שמקורו ברחם בזמנים ידועים.

הדימום המחזורי מכונה במקרא ארח כנשים¹, או דרך נשים².

בחז"ל נקרא הדימום המחזורי סתם דם, או ווסת, או מדווה. ווסת מובנו חוק, דרך ומנהג³, או שמובנו זמן ומועד⁴. עתים משמש המונח ווסת לתופעות הנילוות למחזור, ולא דווקא לדימום עצמו⁵.

בימינו משמש המושג ווסת לציון הדימום המחזורי של האשה.

ומתנה ח כו; טוש"ע חו"מ רנ ב. וראה לעיל הע' 25. [147] הע' 78-79. וראה עוד בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' קיט. [1] בראשית יח יא. וראה ערוך ע' ארח, שהכוונה לאורח ומבקר, ולעומת זאת במלבי"ם עה"פ משמע שהכוונה לארח ודרך, כמו חדלו ארחות (שופטים ה ו). [2] בראשית לא לה. וראה מלבי"ם בראשית יח יא, ההבדל בשימוש בין דרך לארח. [3] ראה משנה נדרים סו א; ב"ב קמו א, ורשב"ם שם; סנהדרין קא א. וראה ערוך ע' וסת. [4] ריטב"א שבעות יח ב, בשם הרמ"ה.

באחד עשר הימים הבאים אם תראה דם יום אחד או יומיים, הרי היא זבה קטנה, וטובלת לאחר ראיה זו, והיא טהורה לבעלה. ואם תראה שלושה ימים רצופים באותם הימים, הרי היא זבה גדולה, וצריכה לספור שבעה ימים נקיים, ואחר כך צריכה לטבול ולהביא קרבן. ולאחר י"א יום אלו אם תראה דם, דינה שוב כנידה, ומתחיל מחזור חדש של מנין ימים וטומאות. והיינו שתקופת שבעת הימים של נידה הוא מצב רגיל, אבל ראיית דם אחרי זמן זה הוא מצב של מחלה, ולכן הבדילה התורה בין נידה לזבה¹⁷; נידה של חכמים, לאחר שנתמעט ליבם של ישראל מפני כובד הגלות והצרות, התקין רבי יהודה הנשיא, שכל אשה שראתה דם יום אחד או יומיים צריכה לשבת אחריהם ששה ימים נקיים, ואם ראתה שלושה ימים, אף אם הם בתוך תקופת נידתה, צריכה לשבת שבעה ימים נקיים; נידה של בנות ישראל, בימי חכמי הגמרא החמירו בנות ישראל על עצמן, שעל כל טיפת דם כחרדל הן יושבות שבעה ימים נקיים כדין זבה גדולה, ואפילו ראתה דם בתקופת ימי נידתה, בין שראתה יום אחד, או שניים, או שבעת הימים כולם או יותר, ומשיפסוק הדם סופרת שבעה ימים נקיים כזבה גדולה¹⁸, ואין הבדל בין ראתה בהרגשה, ובין שראתה כתם כשיעור המטמא

בכתם¹⁹, וטובלת רק לאחר גמר שבעה הימים הנקיים²⁰.

סיבות רבות נאמרו לחומרה זו, והחשובה שבהן היא, כדי שתהיה לכל הנשים ספירה אחידה, ולא תצטרך כל אחת ואחת לחשב לעצמה חשבונות מסובכים, שלא כולן בקיאות בהן²¹. דין זה, אף שהוא חומרה יתירה²², נקבע כהלכה שאין עליה עוררין, והוא משמש דוגמה להלכה פסוקה, שמתוך הלכה פסוקה כגון זו עומדים להתפלל²³. לפיכך, כיום אין עוד משמעות הלכתית מעשית להבדלים שבין נידה, זבה קטנה, או זבה גדולה, וכל הנשים נוהגות תמיד כדין החמור שבהן, היינו כזבה גדולה.

נחלקו הפוסקים אם איסור נידה וזבה אם הוא מדין ערוה²⁴, או מדין טומאה²⁵, או מדין שניהם, ומה משמעות הדבר להלכה²⁶.

על פי התורה האיסור הברור הוא לקיים יחסי אישות עם נידה, והעובר על כך עונשו כרת²⁷. אך בנוסף לכך ישנן הרחקות שונות, שנוהגות בזמן שהאשה נידה²⁸.

ענייני הנידה והזבה, הגדרותיהם, ופרטי

[26] ראה בהרחבה – שב שמעתתא ש"א סופ"ב; אתון דאורייתא כלל כא; שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' קפב; שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' קיט; הקדמה לספר טהרת הבית להגר"ע יוסף; שו"ת יביע אומר ח"ו חיו"ד סי' טו; שו"ת ציץ אליעזר ח"ו סי' מ סופ"א ופכ"ה, ועוד. [27] ויקרא יח יט; שם כ יח. [28] ראה להלן הע' 86 ואילך והע' 253 ואילך.

[17] רמב"ן ויקרא טו יא. [18] ברכות לא א; מגילה כח ב; נידה סו א; רמב"ם איסורי ביאה יא ג-ד; טושו"ע יו"ד קפג. [19] מאירי ברכות לא א. [20] ראה תוס' שבת יג ב ד"ה בימי; תוס' כתובות סא א ד"ה מחלפא; רמב"ן ורשב"א שבת שם. [21] ב"י יו"ד סי' קפג. [22] רמב"ם איסורי ביאה יא ב. [23] ראה ברכות לא א. [24] ויקרא יח יט. [25] ויקרא טו יט ל.

עליה לדרוך בשבילים שאנשים הולכים בהם, ואפילו להסתכל על חפצים שונים. מכאן המנהג בין שבטים מסויימים להרחיק את האשה בזמן הווסת ממקומות יישוב, ולקבוע לה סוכה מרוחקת לעצמה³².

בנוסף ליחס המיוחד לאשה הנידה היו גם דעות קדומות על סגולות חיוביות או שליליות של דם הנידה³³.

בנצרות אין דינים מיוחדים ביחס לאשה בזמן הווסת.

באיסלאם יש רק מנהגים מוגבלים הנוגעים לאיסור האשה בזמן זה בתפילה, בצום, בקריאת הקוראן, ובכניסה למסגדים, אך אין היא מנודה, ואינה אסורה במגע³⁴.

מדעני העולם העתיק סברו, שהאשה לוקה מטבעה בריבוי-דם, ועליה להשתחרר מזמן לזמן מעודף זה, ולטהר את גופה מחומרים מזיקים שהצטברו בה. רק במאה העשרים נתגלו הקשרים בין מחזור הווסת, לבין בלוטת תת-המוח, השחלה, רירית הרחם, וההורמונים השונים, והוברר תהליך הווסת הטבעי של האשה³⁵.

תלמודית, כרך ז, ע' דם נדה, עמ' תקו ואילך על מהותו של דם הנידה, מראיו, בדיקתו, טומאתו ופרטי דיניו. [32] ראה פרטים שונים באנציקלופדיה עברית, כרך טז, ע' וסת, עמ' 450-448. [33] ראה Preuss J, *Biblical and Talmudic Medicine*, trans F. Rosner, pp. 123-4; אנציקלופדיה עברית, שם. [34] אנציקלופדיה עברית, שם. [35] ראה

דיניהם הרבים נידונו בהרחבה רבה במקרא²⁹, בחז"ל³⁰, ובפוסקים³¹, וספרים הלכתיים ומחשבתיים רבים הוקדשו באופן בלעדי לנושא זה.

בערך זה יידונו רק עניני נידה וזבה שיש להם שייכות להיבטים רפואיים.

ב. רקע היסטורי

בתרבויות שונות בעבר, ובשבטים פרימיטיביים עד היום, יש אמונות שונות על משמעות הווסת, סיבתו, ובעיקר ההתייחסות לאשה בעת הווסת. רבים מהעמים והשבטים הללו מתייחסים לאשה בימי הווסת כמסוכנת לסביבתה ולעצמה. היא נחשבת כמסוכנת בעיקר לחולים, לילדים, ולנשים אחרות בימי הווסת והלידה. היא נחשבת כפוגעת במעיינות, בשדות וכרמים, בדגים ובימים, ובחפצים ואישים רבים ושונים.

לפיכך יש מנהגים שונים של הרחקת האשה הנידה מביתה ומסביבתה, איסורים על נגיעתה בדברים שונים, ואיסורים על כניסתה למקומות מסויימים, במיוחד מקומות של קדושה. למשל, אסרו על הנשים בעת ווסתן לחלוב, לבשל, לרכב, ואפילו לגעת בחפצים רבים שיש להם חשיבות בעיני בני השבט, ויש שאסרו

[29] ויקרא טו יט-לג; שם כ יח. [30] מסכת שלימה הוקדשה לנושא זה, הלוא היא מסכת נידה מסדר טהרות, ועוד הרבה פרטי דינים המפורטים בכל הש"ס. [31] רמב"ם איסורי ביאה פרקים ד-יא; טושו"ע יו"ד סימנים קפג-קצו. וראה באנציקלופדיה תלמודית, כרך יא, ע' וסת, עמ' תקב ואילך על גרדי הווסת, חזקתה, צורותיה השונות ופרטי דיניה. וראה עוד באנציקלופדיה

ג. רקע מדעי

אלו גורמים לבקיעת הזקי, ולחריגת הביצית ממנו, וזהו תהליך הביוץ⁴¹.

המחזור ההורמונלי – במשך כשלושים שנות פוריות האשה מתרחשת פעולה מחזורית מתואמת היטב בין תת-הרמה במוח³⁶, בלוטת תת-המוח³⁷, השחלות והרחם, הגורמת להופעת ווסת בתדירות חודשית, אלא אם כן התרחש הריון.

בשלב זה מופרש מבלוטת תת-המוח הורמון נוסף⁴², אשר מסייע להורמון-ההצהבה להפריש פרוגסטרון מהגופיף הצהוב. כל המערכת ההורמונלית המופרשת מבלוטת תת-המוח מתואמת על ידי תת הרמה, אך המנגנונים המדויקים טרם הובררו סופית.

הווסת³⁸ הוא הדימום מן הרחם הבא מתקופה לתקופה. בתוך השחלות מצויים זקימים, המכילים בתוכם ביציות. בכל חודש מתפתח זקי אחד, המביא לחריגת הביצית שבתוכו לצורך הפריה. בשעת התפתחות הזקי הולכת רירית הרחם ומתעבה, כלי הדם שבה מתרחבים ומתארכים, והרחם כולו גדל. כל זה נעשה לצורך הכנת הרחם לקליטת הביצית המופרית.

במקביל לתהליכים המתרחשים בבלוטת תת-המוח ובשחלה, מתחוללים שינויים מחזוריים ברחם. עוביה של רירית הרחם במצב מנוחה, היינו מיד לאחר גמר הווסת, הוא כ-0.5-1 מ"מ. בהשפעת האסטרוגן המופרש בשלב הראשון של מחזור הווסת, הולכת רירית הרחם ומתעבה עד כדי 8-10 מ"מ, הבלוטות וכלי הדם שברירית הולכים ומתרחבים, וזוהי תקופת השגשוג של רירית הרחם, הנמשכת כ-10 ימים. הפרוגסטרון המופרש על ידי הגופיף הצהוב מאוחר יותר במחזור גורם להפרשות של בלוטות רירית הרחם, וזוהי תקופת ההפרשה. כל התהליכים הללו

תהליכים אלו נגרמים על ידי פעולות של הורמונים מיוחדים המופרשים מהאונה הקדמית של בלוטת תת-המוח, ומהזקימים שבשחלות. ההורמון מעורר-הזקי³⁹ מופרש מבלוטת תת-המוח, וגורם להתפתחות זקי ראשוני בשחלה. זקי זה מפריש הורמון אסטרוגני, אשר משפיע על התעבות רירית הרחם. הורמון זה משפיע על בלוטת תת-המוח לעכב את הפרשת ההורמון מעורר-הזקי, ומעודד את הפרשת הורמון-ההצהבה⁴⁰. שני הורמונים

הלטינית mensis, שפירושו חודש. [39] FSH = follicle stimulating hormone. [40] LH = luteinizing hormone. [41] ovulation. [42] prolactin או LTH.

אנציקלופדיה עברית, כרך טו, ע' וסת, עמ' 447-448. וראה להלן ברקע המדעי. [36] hypothalamus. [37] hypophysis. [38] menstruation. מקור המושג מהמילה

מיועדים להכין את הרחם לקליטת הביצית המופרית, ולהתפתחות הריון. בהיעדר הפריה, הגופיף הצהוב מתנוון, פעילות הפרוגסטרוגן נפסקת, ומתבטלות כל ההכנות של הרחם לקבלת הביצית המופרית ולפיתוח ההריון. עקב כך מתמוטטת הרקמה הרירית על בלוטותיה וכלי הדם הרבים שבה, והרירית מתקלפת ונושרת החוצה יחד עם דם והפרשות שונות, וזהו הווסת. מכיוון שהמנגנון ההורמונלי קשור למוח דרך תת-הרמה, יש השפעה לתהליכים נפשיים שונים על תדירות הווסת, כגון מצבי מתח, חרדה ופחד.

ראשית הופעת הווסת⁴⁵ היא בדרך כלל בגיל 12-14 שנה. ככל שהמצב התזונתי והכלכלי טוב יותר, כך גיל הופעת הווסת הוא מוקדם יותר, וסופו⁴⁶ בגיל 50 שנה לערך. גיל סיום הופעת הווסת בדרך כלל איננו מושפע מגורמים סביבתיים, אלא מגורמים אינדיבידואליים של כל אשה ואשה.

הדימום המחזורי מלווה בשתי קבוצות של תסמינים: תיסמונת הקודמת להופעת הווסת⁴⁷, וכאבים בזמן הווסת⁴⁸. הכאב הווסתי נובע מהפרשת פרוסטגלנדינים הגורמים להתכווצות שרירי הרחם. התסמינים כוללים כאבים והתכווצויות בבטן התחתונה או בגב, והם מלווים לעתים בבחילות, הקאות, וכאבי ראש. התיסמונת לפני הופעת הווסת מאופיינת על מיגוון תסמינים גופניים ונפשיים,

הווסת נמשכת על פי רוב 3-5 ימים (טווח של 1-8 ימים). כמות הדם הממוצעת היא בדרך כלל כ-30-50 סמ"ק. יש נשים הסובלות מדימום מחזורי כבד⁴³, המוגדר כדימום ממושך ומרובה. כמות הדם המחזורי במצב כזה עולה על 80 סמ"ק. דימום מחזורי כבד גורם להפרעה באיכות החיים, ויכול לגרום גם לאנמיה. בעיה כזו מתרחשת בכ-10-5% מהנשים. הסיבות לדימום מחזורי כבד כוללות היעדר ביוץ, גידולים רחמיים, דלקות, בעיות בקרישת הדם וכיוצ"ב. הטיפולים הרפואיים לבעיה זו כוללים טיפולים תרופתיים, ובעיקר גלולות משולבות למניעת הריון. כמו כן יש אפשרות לטיפול במצב זה על ידי התקן תוך רחמי הורמונלי מסוג מירנה, המפריש באופן קבוע

תשס"ג, עמ' 131 ואילך; הרב י. וחי. קטן, תחומין, כג, תשס"ג, עמ' 256 ואילך. [45] menarche. [46] menopause. [47] premenstrual syndrome = PMS. [48] dysmenorrhea.

[43] menorrhagia. ראה [44] Baggish — MS, *Am J Obstet Gynecol* 174:908, 1996; Irvin GA, et al, *Br J Obstet Gynecol* 105:592, 1998. וראה עוד הרב ד"ר מרדכי הלפרין, חוברת אסיא, עא-עב,

המופיעים כ-7-10 ימים לפני הופעת הווסת, ונעלמים ביום הראשון של המחזור. בסקר נרחב של התופעות הקשורות לתיסמונת אצל נשים שונות נמצאו מיגוון תסמינים גדול: התכווצויות בבטן, כבדות או לחץ בשדיים, כאבי גב, כאבי ראש, דכאון, עצבנות, חרדה, תנודות במצבי הרוח, ועוד. שכיחות התופעות השונות, חומרתן וההתייחסות של הנשים אליהן שונות במקצת בהתאם למקום ביצוע הסקר⁴⁹.

מחבלה ברירית הנרתיק, או מחבלה בחלק החיצוני של צוואר הרחם. ישנן בדיקות אחדות ומיוחדות שבהן יש כניסה לחלל הרחם: צילום חלל הרחם, הסתכלות לתוך חלל הרחם על ידי מכשיר הנקרא היסטרוסקופ⁵⁰, או גרידה אבחנתית או טיפולית.

אנטומיה — על מבנה הרחם והטפולות, והשייך להבנת עניני נידה מבחינה אנטומית — ראה ערך רחם.

הווסת מצויה רק בבני אדם ובקופים דמויי-אדם.

ד. הנידה בחז"ל ובראשונים

תחילת הווסת קורית בדרך כלל משהגיעו ימי הנעורים, היינו משתביא שתי שערות⁵¹.

סיבות לדימומים — דימום מתוך חלל הרחם הוא בדרך כלל תוצאה של המחזור ההורמונלי. אכן, יש שהדימום נובע מסיבות אחרות, כגון דימום בהריון, הפלה, גידול, דלקת, הפרעות קרישה כלליות, בדיקות רפואיות, פציעות וחבלות שונות.

קביעת ווסת — הווסת נקבעת רק לאחר שהיתה סדירות בהופעת המחזור, היינו שנקבע שלוש פעמים⁵². עונה בינונית היא ווסת הבאה משלושים יום לשלושים יום⁵³. אכן מירווחי הזמן בין מחזור למחזור משתנים מאשה לאשה, כאשר המחזור הקצר ביותר נחשב ל-11 יום בין נידה לנידה⁵⁴. יש נשים שיש להם מירווחי זמן קבועים בין ווסת לווסת ("וסת הימים"), יש נשים שהווסת איננה קבועה כלל, ויש נשים שמשנות את תאריכי הווסת⁵⁵, ויש משפחות שלא היה לנשים שבהן דם נידה כלל⁵⁶. משך ימי הדימום הוא עד שבעה ימים. אם הדימום

בדיקה רפואית-גינקולוגית — בבדיקה שגרתית אין הרופא חודר כלל לצוואר הרחם, וכל-שכן שאינו חודר לחלל הרחם. בבדיקה השגרתית מרחיב הרופא את הנרתיק, ויכול להגיע עד הפה החיצוני של צוואר הרחם. גם אשה שבודקת עצמה בדיקות טהרה יכולה להגיע באצבעה עד הפה החיצוני של צוואר הרחם. לפיכך, אם יש דימומים לאחר בדיקה כזו הם נובעים

בינונית בימינו — ראה הרב י. ורהפטיג, תחומין, כד, תשס"ד, עמ' 235 ואילך. [54] נידה עב ב. [55] נידה סג א-סד ב. [56] כתובות י ב; נידה סד ב — משפחת דורקטי, ובירושלמי כתובות א א הגירסא משפחת טרוקטי. וראה בע' בתולים

[49] ראה — Ramcharan S, et al, *J Clin Epidemiol* 45:377, 1992; ט. גנול וד. צימרמן, תחומין, כ, תש"ס, עמ' 363 ואילך. [50] hysteroscope. [51] נידה ה ב. [52] נידה סג א. [53] נידה ט ב. על גררי עונה

נמשך יותר משבעה ימים, או שהמחזור בין נידה לנידה הוא קצר מ-11 יום, הרי זו זבה, ולא נידה.

סיבות לדם נידה – דם נידה יכול לבוא בזמנו כדרכו באופן טבעי, ויכול לבוא כתוצאה מגירוי חיצוני ("ווסת הבא מחמת אונס"), כגון קפיצה⁵⁷, פחד פתאומי, חימוד תשמיש המיטה, וכן אכילת שום, בצל או פלפל⁵⁸. מאידך יש דברים חיצוניים המונעים את דם הווסת, כגון פחד ממושך⁵⁹, אך יש מי שכתב, שאין כל הדעות שולטות להכריע בין פחד ממושך לבהלה פתאומית⁶⁰.

ריבוי דמים – כשם ששאר יפה לעיסה, כך דמים יפים לאשה, וכל אשה שדמיה מרובים, בניה מרובים⁶¹.

הרגשת ווסת – על פי חז"ל והפוסקים יכולות להיות לאשה שתי סוגי הרגשות הקשורות במחזור: הרגשה ביום הווסת או לפניה, כגון פיהוק, עיטוש, כאבי בטן מרכזיים ותחתוניים, תחושת צמרמורת, רעידות, תחושת חום, תחושת כבדות בראש ובאיברים⁶², או תחושות אחרות

הקבועות אצל אותה אשה שמתרחשות בעת הווסת, כולל דכאון, דאגה, נמנום⁶³, או לחץ בחזה⁶⁴ ("ווסת הגוף"); ויכולה להיות הרגשה בזמן יציאת הדם, שקשורה בפתיחת המקור, בזעזוע הגוף, או בתחושת זיבת דם לח⁶⁵. לעתים יכולה ההרגשה להתפרש כהרגשת מי רגלים, ולא כהרגשת דם ווסת⁶⁶. אכן, יש מהפוסקים ששאלו את הנשים ביחס להרגשות, והתברר להם שהרבה נשים אינן מרגישות כלל את ההרגשות שתיארו חז"ל והפוסקים⁶⁷. יש מהפוסקים שכתבו, שגם הנשים בימינו מרגישות, אלא שאינן יודעות ואינן מבינות כיצד לתאר את ההרגשה, ולדעת אותם פוסקים כל ההרגשות המתוארות בחז"ל מצויות בדרגה כזו או אחרת גם בנשים שבימינו, ובעיקר מצוי שירגישו דבר לח, ולדעתם גם זו הרגשה מן התורה⁶⁸, או שלפחות יש ספק הרגשה, ורק מחמת שנחלשו החושים בימינו אין הן מבחינות באותן הרגשות⁶⁹, או שאם ברור שהראיה באה מגופה, הרי היא טמאה גם בימינו, גם אם אין לה הרגשה כלל⁷⁰.

הווסת מלווה בכאבים, ודם נידה הוא אחד מעשר קללות שנתקללה חווה באותה

הע' 34. [57] נידה יא א. [58] נידה כ ב; שם סג ב; שם עא א; מגילה טו א. [59] נידה לט א; שם עא א. [60] מאירי נידה ט א. [61] כתובות י ב; נידה סד ב. יש להניח, שמאמר זה מבוסס על התפיסה שדם הווסת הוא 'זרע' האשה – ראה ע' זרע הע' 263 ואילך, ולפיכך ריבוי דם הווסת הוא סימן לריבוי ילדים, אך מבחינה מדעית בזמננו לא ידוע על קשר כזה. [62] נידה סג א. וראה שיעורי שבט הלוי סי' קפט סק"י. [63] פיהמ"ש לרמב"ם נידה ט ח. וראה גם בפסקי הרא"ש, נידה פ"ט סי' א. [64] שו"ת

אגרות משה חיו"ד ח"א סי' פד. [65] נידה נו ב. וראה פת"ש סי' קפג סק"א. [66] נידה ג א. [67] ראה שו"ת שב יעקב חיו"ד סי' לט-מ; תפארת צבי סי' קצ אות יד. [68] ערוה"ש יו"ד קפג ס; שו"ת מהר"ם שיק חיו"ד סי' קפד; שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"ד סי' יז אות יב; שו"ת ציץ אליעזר ח"ו סי' כא; שו"ת יביע אומר ח"ה חיו"ד סי' טו. [69] שו"ת תשורת ש"י סי' תנו; קנה בושם על שו"ע יו"ד סי' קצ בבירורי שיטות ס"ב. [70] שו"ת קובץ תשובות סי' פד. וראה עוד בנידון – ש. לוי, אסיא, עג-עד, תשס"ד, עמ' 128

שיבה לדם נידה – יש מחז"ל ומהראשונים שהסבירו את העובדה שיש לנשים דם נידה כעונש על שחוה שפכה את דמו של אדם הראשון⁷⁸.

סיבות להרחקת נידה – מפני מה אמרה תורה נידה לשבעה, מפני שרגיל בה וקץ בה, אמרה תורה, תהיה טמאה שבעה ימים, כדי שתהא חביבה על בעלה כשעת כניסתה לחופה⁷⁹.

הקפדה על הלכות נידה – חז"ל ראו בשמירה קפדנית על הלכות נידה חשיבות מרובה:

קינין ופתחי נידה, הן הן גופי הלכות⁸⁰; מדמה הקב"ה טומאת ישראל לטומאת הנידה, מה נידה נישמאת ונטהרת, אף ישראל שנטמאו עתידים להיטהר⁸¹; אי-שמירה על הלכות נידה גורמת לעונשים משמעותיים: על שלוש עבירות נשים מתות בשעת לידתן, ואחת מהן על

שעה⁷¹.

דמים שונים – יש דמים טמאים באשה, ויש דמים טהורים; חמישה דמים טמאים: האדום, והשחור, וכקרן כרכום, וכמימי אדמה, וכמזוג⁷². השיטה המקורית היתה להשוות בין צבע הפרשה החשודה להיות דם, לבין מקורות שונים שהוגדרו על ידי חז"ל כצבע הקובע שהמדובר הוא בדם⁷³. אכן, בגלל היעדר בקיאות בדורות המאוחרים יותר, בוטלה הגישה הזו, ונקבע שכל צבע הנוטה לאדמומיות כפי שנראה לעיני הדיין הוא דם נידה⁷⁴.

היתה הנחה שדם הנידה הוא הזרע של האשה⁷⁵.

בין חכמי התלמוד היו מומחים בראיית דם נידה, וידעו לקבוע דם חימוד, ולהבדיל בין דם נידה לדם כינה⁷⁶. כמו כן היו מחז"ל שקבעו שאפשר להבדיל בין דם נידה לדם בתולים⁷⁷.

וצהוב, האם אף בימינו ניתן לקבוע שאינם דם, או שיש להחמיר אפילו באלו – ראה שו"ת מהר"ם רוטנברג סי' שעח וסי' תרלא; שו"ת תרומת הדשן סי' רמו; סמ"ק סי' רצג; שי"ך יו"ד סי' קפח סק"ב; סדרי טהרה, פת"ש ודרכ"ת יו"ד סי' קפח ס"א; חזו"א יו"ד סי' קז אות ד; שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"ד סי' יז אות ו; שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' קכא, וח"ד סי' קג וח"ה סי' קו סק"ו. [75] ראה רמב"ן עה"ת ויקרא יב ב; שם יח יט. וראה בנידון בע' זרע הע' 263 ואילך. [76] נידה כ ב. [77] נידה סה ב. [78] ראה ירושלמי שבת ב ב; בראשית רבה סוף פר' יז; ס' חסידים (מהר"י וויסטיניצקי) סי' תתשעט. [79] נידה סה ב. [80] אבות ג כב. [81] תנחומא מצורע ח.

ואילך. וראה מאמרו של ט. גנזל וד. צימרמן, תחומין, כ, תש"ס, עמ' 363 ואילך, על ההתאמה בין הסימנים הללו של חז"ל, לבין סקרים אפידמיולוגיים מודרניים בנידון. [71] עירובין ק ב. [72] נידה יט א. וראה ברמב"ם איסורי ביאה ה ז, ובטוש"ע יו"ד קפח א, בהגדרת הצבעים השונים. [73] נידה יט ב-כ א; רמב"ם שם, ה ח, יא-יב. [74] ראב"ד שם ה יב; רמב"ן, הל' נידה א טו; רא"ש נידה שם; טור יו"ד סי' קפח. ואמנם בשו"ע לא מוזכרת העצה להשוות את הפרשה החשודה כדם לסימנים ידועים אחרים. אמנם נחלקו הפוסקים ביחס למראות נידה שלכאורה לא יכול להיות שהם דם כגון ירוק, לבן, חום כערמונית או כקפה, אפור, כחול

שאינן זהירות בנידה⁸²; נידה היא אחת משלוש בדקי מיתה באשה⁸³.

שמירה על הלכות נידה בעבר – המצרים לא היו מניחים לבנות ישראל לטבול מנידתן, כדי שלא יהיו פרים ורבים, לפיכך לקן המים בדם⁸⁴; אחד מגזירות השמד של הרומאים היה שנשים נידות ישמשו עם בעליהן⁸⁵.

מנהגי הרחקות נידה – היו מקומות שבהם שהו נשים נידות, ונקראו בית הטומאות⁸⁶. חז"ל מספרים שזקנים ראשונים היו אומרים, שכל המנוולת עצמה בימי נידתה, רוח חכמים נוחה הימנה, וכל המקשטת עצמה בימי נידתה, אין רוח חכמים נוחה הימנה, עד שבא רבי עקיבא ולימד, אם כן אתה מגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה⁸⁷. מהראשונים יש שתיארו את המנהגים בימים קדמונים הנוגעים לנשים בעת נידתן: הן היו מרוחקות מאד, היו יושבות בדד באוהל, האנשים והנשים ירחקו ממנה, לא תספר

עם בני אדם, כי גם דיבורה טמא אצלם, והעפר אשר תדרוך טמא להם, ואף מבט שלה מוליד היזק, והיה מנהגן שלא תדרוך כף רגלה על הארץ⁸⁸, ואסרו להסתכל על נידה בשעה שהדמים מצויים בה⁸⁹; וכן – הנידה תהיה לבדה בבית, ונשרפים המקומות שמהלכת עליהם, ומי שדיבר עמה נטמא, ואפילו נשבה הרוח ועברה על הנידה ועל הטהור – נטמא⁹⁰; וכן – שנהגו הנשים אצלנו ובכל מקום ששמענו עליו, שתתרחק האשה בשעת נידתה או לידתה, ולא תגע בדבר אוכל ומשקה וכלים ובגדים וזולתם⁹¹. ויש מי שכתב, שעניין הריחוק מהנידה והזבה מפני המחלה שבהן, שמזקת הרבה בני אדם, וכל שכן השוכב אותן, כי לפי רוב קרבתו עמהן ההיזק גדול יותר⁹².

אכן בזמנינו אלה אין שום אדם נזהר בחומרות הרבות הללו של הרחקות הנידה⁹³, ומשפחות שבאו מחו"ל שנהגו בחומרות והרחקות שונות, יש לבטל מנהגן בלא שום התרה, כי החומרות הללו

[82] שבת לא ב. [83] ברכות לא א. [84] שמות רבה ט י. [85] מעילה יז א. [86] ראה משנה נידה ז ד, ובפ"י רע"ב שם; ואולי היא סוכת הנשים בתוך סוכות גב"ך – סוכה ח ב. בין יהודי אתיופיה נהג מנהג זה עד ימינו, ומקום מיוחד לנידות נקרא מרג'ם גוד'ו = בית הטמאות. [87] שבת סד ב; אבות דרבי נתן ב א. [88] רמב"ן עה"ת בראשית לא לה; ויקרא יב ד. וראה עוד ברמב"ן עה"ת ויקרא יח יט, בתיאור הנזק שהנידה גורמת בראייתה. אמנם ראה בהערות הרב ח.ד. שעוועל על הרמב"ן בראשית לא לה, ובאנציקלופדיה עברית, כרך כד, ע' נדה, עמ' 860, שכנראה 'הברייתא' המובאת בדברי הרמב"ן בתיאור הנהגות אלו מקורה בכת

מינית דומה לקראים, ואכן להלכה לא נזכרו חומרות יתירות אלו על ידי אף אחד מהפוסקים, כולל הרמב"ן עצמו בספרי ההלכה שלו. [89] ס' חסידים (מהד' מרגליות) ס' תתשכו. [90] הרמב"ם מו"נ ח"ג פמ"ז, מנהג אנשי ה'צאבה', ועיי"ש שדחה מנהגים אלו. וראה עוד מנהגי הרחקות שונים באגרות הרמב"ם (הוצאת שילת), כרך א, עמ' תיב-ג, וכרך ב, עמ' תקעו. [91] שו"ת הרמב"ם, בלאו, ח"א ס' קיד. וכתב שם, שיש לערער על מנהגים אלו, ולפיו מורים, ומי שלא ירצה לשנות מנהגו, אין כופים אותו על זה. וראה עוד מנהגי חומרה שונים בשו"ת יביע אומר ח"ו חיו"ד סי' ב. [92] ס' החינוך מ' קפב. וראה עוד שם מ' קסו. [93] שו"ת חת"ס חאו"ח

ה. פרטי דינים גורמות להפרת שלום בית, ויצא מהן

1. פציעות ומחלות

מכה באותו מקום — אשה שיש לה מכה באותו מקום, תולים בדם המכה¹⁰².

בביאור הלכה זו ובהגדרת תנאיה רבו הדעות בפוסקים. הדיון הוא במיקום המכה — האם ברחם עצמו, או בצדדים; בזמן הדימום מהמכה — האם בשעת הווסת, או שלא בשעת הווסת; באופי המכה — האם ידוע בוודאות שיש לה מכה, או גם כשיש ספק בדבר, וכן האם ידוע שהמכה מוציאה דם, או גם כשלא ידוע, וכן האם מרגישה האשה בדימום, או גם בלא הרגשה, וכן בכמות הדימום אם דווקא בדימום מועט, או גם בדימום רב; במצבה הבסיסי של האשה — האם כשיש לה ווסת קבועה, או גם כשאין לה ווסת קבועה. ובכל אלו — יש שהצריכו צירוף של תנאים אחדים, ויש שהסתפקו באחד מהתנאים כמכריעים¹⁰³.

תקלות וחיקוי המינים⁹⁴, ומי שסובר שיש איסור נגיעה במאכל ובמשקה על ידי נידה, יצא מכלל הרבנים וכפר בתורה שבעל פה והולך בדרך הקראים, ורק אם נוהג כך מפני הזוהמה או מפני תוספת סייג כדי להתרחק מהנידה, מותר לו לעשות כן⁹⁵, ויש להקפיד רק על אותן הרחקות שנמנו בהלכה⁹⁶.

אכן, נחלקו הפוסקים אם מותר לאשה להיכנס לבית הכנסת בימי נידתה⁹⁷, ויש שכתבו, שזה אחד הטעמים נגד עריכת חופה בבית הכנסת⁹⁸. אך להלכה נפסק, שבמדינותינו נוהגות הנשים להיכנס לבית הכנסת ולהתפלל אף בעת נידתן, אבל לא יסתכלו בספר התורה בשעת ההגבהה כשמראים את הכתב לציבור⁹⁹; וכן אין כל איסור לנידות לגשת לרחבת הכותל המערבי, והמחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהים¹⁰⁰. אבל נהגו שלא ללכת לבית הקברות בעת נידתן¹⁰¹.

במקורות הבאים — הרשב"א, הובאו דבריו בבי" ס' קפו; מרדכי שבועות פ"ב ס' תשל"ה; שו"ת מהר"ם מלובלין ס' קיא; טושו"ע יו"ד קפו ה, וברמ"א שם; ט"ז יו"ד שם סק"י; ש"ך שם סק"ב, וסקכ"ד; שו"ת מהר"ם פאדווה ס' ו; שו"ת תשב"ץ ס' מט; שו"ת הבי"ח ס' פה; שו"ת חכם צבי ס' מו; שו"ת נובי"ק חיו"ד ס' מא, וס' מט, וס' סא; שו"ת נובי"ת חיו"ד ס' פח-פט; סדרי טהרה יו"ד ס' קפו סק"ד; שו"ת טור אבן ס' ב; פרדס רמונים ש"ח אות כב; שו"ת חת"ס חיו"ד ס' קמב, וס' קמד; שו"ת מהר"ם שיק חיו"ד ס' קעז אות י. וראה באריכות בערוה"ש יו"ד קפו מג-נו, שערי טהרה ס' כה, ובטהרת הבית, ח"א ס' ה, במשמרת הטהרה סק"ו, בשיטות הפוסקים בעניין רואה דם מחמת מכה. וראה עוד במאמרם של י. קטן וח. קטן, תחומין, טו, תשנ"ה, עמ' 316

ס' כג. וראה בפתיחה לס' שיעורי שבט הלוי על הלכות נידה בטעמי הדבר. [94] שו"ת יביע אומר ח"ו חיו"ד ס' כ. [95] שו"ת הרמב"ם, בלאו, ח"ב ס' שכ. [96] ראה להלן הע' 253 ואילך. [97] ראה באריכות בס' טהרת הבית ח"ב ס' יב סע' מ"ג, וראה רבינו ירוחם נכ"ו ח"ג, שזה מנהג טעות ומינות גדולה. [98] ראה שו"ת פרי השדה ח"ד ס' צז; שו"ת לבושי מרדכי ס' מז; חקקי לב חאו"ח ס' ג, ועוד. [99] מ"ב ס' פח סק"ז. וראה תו"ת ויקרא פי"ב אות לה. [100] שו"ת תפארת צבי חיו"ד ס' כז אות יב; שו"ת יביע אומר ח"ה חיו"ד ס' כז, ושם ח"ט חיו"ד ס' יא. [101] מ"ב שם. וראה עוד בס' דרכי טהרה עמ' נו; טהרת הבית, ח"ב ס' יב סע' מד; י. דינרי, תרביץ, מט, תש"מ, עמ' 302 ואילך. [102] נידה סו א. [103] ראה על כל זה

מפוסקי זמנינו יש מי שהכריע להלכה שאשה הרואה דם שלא בשעת ווסתה, אם ידוע שיש לה מכה, וגם ידוע שהמכה מוציאה דם, וכגון שיש לה כאבים לפני שרואה הדם, תולים במכה; ואם ידוע שיש לה מכה, אבל לא ידוע אם המכה מוציאה דם, תולים במכה רק במקום עיגון¹⁰⁴; ויש מי שכתב, שאשה שיש לה ווסת קבועה, ורואה דם מחמת תשמיש שלא בשעת ווסתה, יכולה לתלות במכה, אפילו אינה יודעת שמוציאה דם, ואפילו כשהדם בא מהמקור; אשה שאין לה ווסת קבועה, ורואה דם שלא בשעת ווסתה, אם הדם בא בוודאי מהמקור, תולים במכה רק אם ידוע שהיא מוציאה דם, ואם יש ספק אם הדם בא מהמקור או מהצדדים, תולים במכה גם כשלא ידוע שמוציאה דם; אשה שרואה דם בשעת ווסתה, הרי היא תמיד טמאה, ולעולם לא תולים במכה¹⁰⁵.

ועוד יש מי שכתב, שתולים מחמת מכה אפילו שלא בשעת ווסתה רק בשלושה תנאים: שיודעת שיש לה מכה באותו מקום; שמכה זו מוציאה דם מאליה גם בלי שום חיכוך ונגיעה בה; ושלא הרגישה ביציאת דם זה שיצא מהרחם. הדרך היחידה שיתקיימו תנאים אלו היא שרופא יראה את המכה ויגיד לאשה שיש לה מכה כזו, ובזה סומכים על הרופא שאינו אלא מגלה את המציאות¹⁰⁶.

ועוד יש מי שכתב, שהמנהג להלכה הוא שמקילים דווקא כשהמכה היא בנרתיק, אבל אם יודעים שהדם בא מהרחם, אף על פי שאומרת האשה שיש לה מכה במקור – אין להקל; אבל אם הרופא אומר שרואה את המכה במראה, יש מקום להקל¹⁰⁷.

ועוד יש מי שכתב, שדווקא לעניין איסור רואה מחמת תשמיש תולים במכה, אבל לעניין טומאת נידה אין להקל במכה, וצריכה שבעה נקיים על ראייה כזו, ואם ידוע שהמכה מוציאה דם, תולים במכה אף לעניין טומאת נידה, ואינה צריכה טבילה כלל¹⁰⁸.

טיפול ברואה דם מחמת תשמיש – יש מי שכתב, שבזמנינו ניתן למנוע דין רואה דם מחמת תשמיש להיאסר על בעלה, כיוון שיש זריקות וכדורים למניעת הדם, ואפילו ראתה פעם אחת או פעמיים אחר תשמיש, יכולה למנוע הדם שלא תראה שלוש פעמים מחמת תשמיש, וכמעט תמיד מועילים הטיפולים הרפואיים¹⁰⁹. אמנם טיפול תרופתי כזה מועיל רק אם הבעיה היא הורמונלית, אך אם רואה דם מחמת תשמיש בגלל פצע מקומי, יש לטפל בפצע טיפול מקומי.

בהגדרת מכה כתבו הפוסקים, שאם יש לה שומות וטחורים ברחם עצמו¹¹⁰, או

ואילך. [104] שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"א סי' פג. [105] שיעורי שבט הלוי, סי' קפו ס"ה סק"ב, בהסבר הרמ"א יו"ד קפו ה. וראה שו"ת אמונת שמואל סי' א. [106] שו"ת משפטי עזיאל מהדו"ת חיו"ד ח"א סי' כו. וראה עוד

בשו"ת שאלו ציון מהדו"ת ח"ב חיו"ד סי' לב. [107] שיעורי שבט הלוי סי' קפו ס"ה סק"א. [108] חזו"א חיו"ד סי' פב. [109] שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' עו; שיעורי שבט הלוי סי' קפו ס"א סק"י. [110] שו"ת דבר שמואל סי' עא.

רצופים שלא תראה דם בהם, שאם ראתה דם אפילו בסוף יום השביעי, סתרה כל הימים, וצריכה לפסוק בטהרה ולחזור ולמנות שבעה נקיים¹¹⁹, אבל אם יש לה מכה בגופה, ויודעת שהיא מוציאה דם, תולה בה אפילו יותר מכגריס ועוד, היינו שלוש על שלוש עדשים, והוא שיעור של 20 מ"מ¹²⁰, אלא שאין מקילים בשלושה הימים הראשונים לתלות במכה שאין מוציאה דם¹²¹.

יש מי שכתבו, שאם אשה מצאה דם על 'עד' הבדיקה בתוך שבעה נקיים, והרופאים אומרים שיש לה פצע בפנים שמוציא דם, אם הבדיקה היתה נקיה בהפסק טהרה, וביום הראשון והשביעי, הרי היא טהורה¹²²; יש אומרים, שצריכה להיות נקיה בהפסק טהרה ובבדיקה אחת ראשונה של היום הראשון לשבעת הנקיים¹²³; ויש מי שכתב, שאשה שיש לה מכה המוציאה דם, ואינה יכולה להיטהר לבעלה, מספיק שתבדוק עצמה בהפסק טהרה שיהיה נקי, ואף על פי שאחר כך רואה דם, יכולה לתלות במכה¹²⁴.

יש אומרים, שאם אינה מרגישה שיוצא דם ממקורה, הרי זה הפסק טהרה, גם אם

שיש פגיעה בכלי הדם שברחם¹¹¹, או שיש לאשה שרירן¹¹² בכותלי הרחם¹¹³, אם יודעים שהדם יוצא ממקומות אלו, אזי אף אם אומרים הרופאים שדם נידה עובר דרכם, יש להם דין מכה, והאשה טהורה.

יש מי שכתב, שאשה שיש לה התקן תוך-רחמי וגם מצאו אצלה פטרת בנרתיק, אם המציאות היא שהדמומים מההתקן הם נדירים, והדמומים מהפטרת הם שכיחים, תולים בפטרת וטהורה¹¹⁴.

נאמנות — נאמנת האשה עצמה לומר שיש לה מכה באותו מקום שממנו יוצא הדם¹¹⁵, וכן נאמן הרופא לומר שרואה בעזרת מכשיר מתאים שהדם יוצא ממכה, ואפילו הוא רופא גוי¹¹⁶. יש שכתבו, שעדיף לשאול שני רופאים זה שלא בפני זה¹¹⁷.

רופא שטיפל בפצעים בנרתיק לאחר לידה, ואמר שלאחר מספר ימים תראה האשה דם, אלא שהוא דם מהנרתיק בגלל הטיפול, הרי הוא נאמן בכך, והאשה טהורה¹¹⁸.

שבעת הימים הנקיים צריכים להיות

בע' נאמנות הרופא. [117] שו"ת מהרש"ם ח"א סי' יג; שו"ת שאלי ציון, מהדו"ת ח"ב חיו"ד סי' לד. [118] שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"ב סי' סט. [119] טושו"ע יו"ד קצו י. [120] ראה באריכות בטהרת הבית ח"א סי' ח, במשמרת הטהרה סק"ב. [121] רמ"א שם. [122] שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ג סי' פג; שו"ת הר צבי חיו"ד סי' קמו. [123] חו"ד סי' קצו סק"ג; אבני מילואים בשו"ת סוסי' כג; שיעורי שבט הלוי סי' קפו ס"ה סק"ג. [124] שו"ת חת"ס חיו"ד סי' קעו.

[111] , חזו"א הל' נידה סי' פא ד"ה אבל. [112] myoma . [113] שו"ת ציץ אליעזר חיו"ד סי' לו. [114] שו"ת באהלה של תורה ח"א סי' כד. [115] טושו"ע יו"ד קפו ו. וראה באריכות בס' טהרת הבית ח"א סי' ד. [116] שו"ת פני יהושע סי' לב-לד; שו"ת דברי חיים חיו"ד ח"ב סי' עז; שו"ת אבני נזר חיו"ד סי' רלה; שו"ת שם אריה סי' נא; שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' קפב; דרכ"ת יו"ד סי' קפו סקצ"ח, בשם שו"ת תשורת שי. וראה בשו"ת מהר"י אסאד חיו"ד סי' קצג. וראה בפת"ש יו"ד סי' קפו סק"ל. וראה באריכות

מכה בכותלי הרחם, והמכה אינה מוציאה דם, אבל כשבדוקת עצמה כואב לה מאד, תבדוק עצמה ביום הפסקת טהרה, ביום הראשון, וביום השביעי כדין, ובשאר הימים לא תבדוק כלל, ואם יכולה לקנח מבחוץ קינוח כלשהו, טוב להצריכה לעשות זאת אם לא יכאב לה¹²⁹. ויש מי שכתב, שבמקום חשש עיגון שאין האשה יכולה לטהר עצמה, יש לסמוך על גדולי הפוסקים הסבורים שאפילו אם לא בדקה עצמה תוך שבעה ימים, רק ביום אחד מכל השבעה, באיזה יום שיהיה חוץ מבדיקת הפסק טהרה — עלה לה¹³⁰.

בדיקה בנוכחות יובש באותו מקום —
אשה שקשה לה לעשות הבדיקות בזמנים הדרושים בגלל יובש באותו מקום, יכולה להרטיב מעט את 'עד' הבדיקה¹³¹, ואפילו בשבת יכולה לשים מעט טיפות מים על 'העד'¹³², או למרוח מעט וזולין על 'העד', או בנרתיק¹³³.

כינים — אשה שיש לה כינים על שערות הבושת, יכולה לתלות ראיית דם בכינים, אם בדקה שאמנם הם גורמים לדימום¹³⁴.

צניחת הרחם, הנקראת בלשון הפוסקים

קצו ל; סדרי טהרה יו"ד סי' קצו סקט"ו; שו"ת אגרות משה חו"ד ח"ב סי' סט; שם ח"ג סי' נו אות ג; טהרת הבית, ח"ב, סי' יג, במשמרת הטהרה סק"ה (עמ' שיח-שיט). וראה עוד בשו"ת חת"ס חו"ד סי' קמד. [130] חכמת אדם, כלל קיו סי"ב. [131] שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קמו. [132] הגר"ש אויערבאך, הובאו דבריו בס' מראה כהן, עמ' מו. [133] שו"ת באר משה ח"ב סי' נט; הגר"ש וואונר, הובאו דבריו בס' מראה כהן, עמ' מה. [134] שו"ת שבות יעקב

בגלל מכה במקור אינה יכולה להפסיק בטהרה על ידי 'עד' בדיקה¹²⁵. וכן יש מי שכתב, שאם הרופא אומר שיש לאשה מכה ברחם, ובעת ווסתה היא מדממת הרבה, אך גם לאחר זמן ווסתה היא ממשיכה לדמם בגלל הפצע, יש מקום להקל שתספור שבעה ימים לאחר ימי הווסת ותטבול, אף על פי שאין היא נקיה לגמרי, בתנאי שאחר הטבילה דמיה מועטים ולא שופעים, ובתנאי שידוע שהחולי התחיל בימי טהרתה, או שהיתה לה טהרה פעם אחר החולי¹²⁶; ויש אומרים, שאשה לא יכולה להפסיק בטהרה עד שתהיה נקיה בבדיקת 'עד', ואפילו אינה מרגישה שדם יוצא ממקורה, ואפילו אם בכך תישאר טמאה לעולם¹²⁷.

כתמים הם רק מדרבנן, ולכן מקילים בהם ותולים בכל מה שאפשר לתלות, והיינו דווקא כתמים בבגדה, אבל אם נמצאו כתמים על בשרה, אינה תולה אלא אם כן יש לה מכה בגופה במקום שאפשר לדם לנטוף משם, ואפילו נתרפאית, אם אפשר לה להתגלע ולהוציא דם על ידי חיכוך — תולה בה, ואף על פי שעכשיו עלה עליה קרום ואינה מטפטפת¹²⁸.

בדיקה בנוכחות פצע — אשה שיש לה

[125] שו"ת נובי"ק חו"ד סי' נט; שו"ת אבני מילואים סי' כג; שו"ת חת"ס חו"ד סי' קעו; טהרת הבית ח"ב סי' יג במשמרת הטהרה סק"א (עמ' רלב רלד). וראה בשו"ת חת"ס שם שמבדיל בין הפסק טהרה לבין שבעת הימים הנקיים, עיי"ש. [126] חזו"א חו"ד סי' פא. [127] חו"ד סי' קצו סק"ג; שו"ת בית שלמה חו"ד ח"ב סי' כח. [128] נידה נח ב; רמב"ם איסורי ביאה ט כב; טשו"ע יו"ד קצ יח. [129] שו"ת נובי"ת חו"ד סי' קכט; ערוה"ש יו"ד

אם לא ראתה עמן דם¹³⁶, ואם ראתה דם בלבד, הרי היא טמאה¹³⁷.

אמנם בין האחרונים רבתה המחלוקת בדין זה, ובדורות הללו שכיהה תופעה זו מפני חולשת הנשים, ורבים מגדולי הדורות האריכו בתשובה, זה אוסר וזה מתיר, והדבר נוגע באיסור כרת¹³⁸. יש מי שכתב, שהוראה זו מסורה רק לגדולי הדור¹³⁹; יש מי שכתב, שממיו לא יצא הדבר בהיתר מתחת ידו¹⁴⁰; ויש מי שכתב, שבזמנינו רוב המקרים הם בנשים זקנות לאחר סילוק דמים, ויש הוכחות ברורות שאינו דם נידות, אלא מכה או מן הצדדים, וכן אומרים הרופאים, ואחר שאשה לא ראתה שנים רבות, וודאי צניחת

בשם מחלת הפארפאל, נידונה באריכות רבה בין הפוסקים, שכן המצב הזה גורם לדימום¹³⁵. מבחינה רפואית יש לציין כי ברור שבמצב של צניחת רחם אין דימום מתוך חלל הרחם, אלא יש לעיתים דימום מצוואר הרחם בגלל פציעה הנגרמת בעקבות צניחת הרחם.

מעיקר הדין — אשה הסובלת מצניחת רחם, כשהוא בולט לתוך הנרתיק ומשתרכב החוצה, אם ראתה חתיכות בשר בבית החיצון, הרי היא טהורה, ואפילו ראתה דם יחד עם החתיכות, והיינו דווקא שהחתיכות לא נימוחו במים פושרים, ודווקא כשהן חתיכות קטנות, אבל ראתה חתיכות גדולות, הרי היא טמאה, אפילו

פת"ש סי' קפח סק"ז; שו"ת זית רענן חיו"ד ח"ב סי' כא; שו"ת חסד לאברהם (תאומים) סי' נו; שו"ת שאילת שלום מהדו"ק סי' ד; שו"ת דברי חיים חיו"ד ח"ב סי' סג; שו"ת אבני נזר חיו"ד סי' רלו, ורח"מ סי' קכב; שו"ת יהודה יעלה ח"א חיו"ד סי' ריט; שו"ת משנת ר' אלעזר חיו"ד סי' יט; שו"ת משיב דבר ח"ב סי' לה; שו"ת באר יצחק חיו"ד סי' יז; שו"ת נטע שורק חיו"ד סי' נב; שו"ת נהרי אפרסמון חיו"ד סי' עד, וסי' קנג; שו"ת עמק שאלה חיו"ד סי' לד; שו"ת מהר"ש ענגיל ח"א סי' ג; שו"ת הרי בשמים מהדו"ת סי' קנב; שו"ת מחזה אברהם ח"ב חיו"ד סי' יח; שו"ת יד יצחק ח"א סי' פב, וסי' קעח; שו"ת דברי מלכיאל ח"ג סי' סב; שו"ת מהרש"ם ח"א סי' כג, וסי' כה, וסי' קיד; דרכ"ת חו"א יו"ד סי' פא; שו"ת שאלי ציון מהדו"ת חיו"ד ח"ב סי' לח. [136] טושו"ע יו"ד קפח ג, וברמ"א שם. [137] ש"ך יו"ד סי' קפח סק"ח; שו"ת נובי"ק חיו"ד סי' נח; שו"ת נובי"ת חיו"ד סי' פט, וסי' קיד; חו"ד חידושים יו"ד סי' קפח סק"ח; שו"ת יד יצחק ח"א סי' פב. [138] ערוה"ש יו"ד קפח כג. וראה שם סיכום שיטות הראשונים בזה. [139] שו"ת נובי"ת חיו"ד סי' פח. [140] שו"ת חת"ס חיו"ד סי' קעא. וראה עוד שם סי' קמה;

ח"ג חיו"ד סי' עט. ועיי"ש שכוונת הגמ' נידה יד א, שאותו מקום בדוק הוא ממאכולת, הוא דווקא בתוך הרחם, אבל לא בשערות שבחוץ. [135] ראה — שו"ת פני יהושע חיו"ד סי' ו; שו"ת צמח צדק סי' פז; שו"ת חכם צבי סי' מו; שו"ת אילה שלוחה סי' יז; שו"ת נר למאור סי' לה-לו; שו"ת שבות יעקב ח"א סי' סה, וסי' עה; שו"ת שב יעקב סי' לו; פלתי יו"ד סי' קפח סק"ב; שו"ת מעיל צדקה סי' לד; שו"ת אור ישראל סי' ס; שו"ת זכרון יוסף חיו"ד סי' יב; שו"ת שאילת יעבץ ח"ב סי' עג; שו"ת כח שור סי' כב; סדרי טהרה סי' קפח סק"ג; שו"ת נובי"ק חיו"ד סי' נח, וסי' סד; שו"ת נובי"ת חיו"ד סי' נה-נו, וסי' פח-פט, וסי' קיד; שו"ת זרע אמת ח"ב סי' פא; שו"ת תפארת צבי חיו"ד סי' כב; שו"ת בנין ציון ח"א סי' עא; שו"ת הר המור סי' יט; שו"ת עטרת חכמים סי' יח; חוות דעת סי' קפח סק"ח; שו"ת שמן רוקח ח"ב סי' כא; שם חיו"ד ח"ג סי' י; שו"ת רעק"א פסקים חיו"ד סי' סב; שו"ת חת"ס חיו"ד סי' קמה, וסי' קעא, וסי' קעג, וסי' קצב-קצג; שו"ת מים חיים (רפפורט) ח"א סי' נב; שו"ת השיב משה חיו"ד סי' לט; שו"ת משכנות יעקב חיו"ד סי' מו; סי' קפח סק"ז; שו"ת בנין עולם חיו"ד סי' לו; שו"ת ברכת יוסף סי' מה-מו;

הרחם היא שגורמת לדם, אך למעשה אי אפשר להכריע באופן כללי, אלא יש לדון בכל מקרה לגופו. אכן, בזמן האחרון כורתים את הרחם במקרים אלו, ואם הכריתה היא שלימה, הרי שאין האשה טמאה עוד¹⁴¹.

לאור העובדה שבימינו ניתן לתקן מצב זה על ידי כריתה שלימה של הרחם, לא שכיחות עוד השאלות בעניין זה.

הטיפול בצניחת הרחם בעבר היה על ידי הכנסת טבעת בנרתיק אשר תמך ברחם והרים אותו, ודנו הפוסקים כיצד תעשה האשה בדיקות טהרה במצב כזה¹⁴², אלא שדרך טיפול זו כבר איננה מקובלת, והתיקון הוא ניתוחי, בעיקר על ידי כריתה הרחם, ולכן אין כמעט משמעות מעשית להצעות השונות של הפוסקים בנידון.

טחורים — דין אשה הסובלת מטחורים לעניין ראיית דם וכתמים — ראה ערך עכול, מערכת ה-.

שתן דמי — אשה שהטילה שתן, ויצא דם עם מי רגליה¹⁴³, נחלקו הפוסקים להלכה באיזה מצבים ותנאים אפשר להניח שהדם אינו מהרחם, אלא ממכה באיבריה הפנימיים, בכליות או במערכת העיכול¹⁴⁴, ולפיכך האשה טהורה; ובאיזה מצבים יש לחשוש שמא יש גם דם מהרחם אשר מעורב בדם שהיא רואה בשתן, ולפיכך היא טמאה¹⁴⁵.

התנאים הנלקחים בחשבון הם: עמידה או ישיבה, שותתת או מקלחת, מרגישה כאבים או אינה מרגישה, הדם בתוך הספל או על שפת הספל¹⁴⁶.

בני ספרד נוהגים להקל בכל מקרה¹⁴⁷, ובני אשכנז מטהרים רק אם התקיימו שלושה תנאים: דווקא אם הטילה שתן בישיבה, ומקלחת, ונמצא הדם בתוך הספל ולא על שפת הספל, אבל בעומדת טמאה בכל מקרה¹⁴⁸, והוא חומרה בלבד¹⁴⁹. גם בתנאים אלה אין לטהר אשה הרואה דם בשתן אלא שלא בשעת ווסתה,

אבני נזר חיו"ד ח"ב סי' רלא, בביאור האפשרות הזו. [146] ראה טשו"ע יו"ד קצא א, ברמ"א שם, ובנו"כ. וראה עוד בדין אשה משתנת דם בשו"ת הר"ן סי' מט; שו"ת שבות יעקב ח"ג חיו"ד סי' קו; שו"ת נובי"ת חיו"ד סי' צט; שו"ת בנין ציון ח"א סי' עג; שו"ת חת"ס חיו"ד סי' קמח; שו"ת בית אפרים חיו"ד סי' מו; שו"ת אבני נזר חיו"ד ח"ב סי' רלא; שו"ת נפש חיה (וואקס) חיו"ד סי' סא-סב; שו"ת דובב מישרים ח"ג סי' ח; שו"ת שבט הלוי ח"ה סי' קכג; שם ח"ו סי' קלג; שערי טהרה, סי' לד. [147] שיעורי שבט הלוי סי' קצא סק"ט, על פי דעת המחבר שם. [148] רמ"א שם, כשיטת הר"ח, וכתב יוה"כ נהוג; ט"ז שם סק"ב. [149] ראה שו"ת חת"ס חיו"ד סי' קמח, כי מעיקר הדין רוב הראשונים חולקים על הר"ח

שו"ת דברי חיים ח"ב סי' סג. [141] שיעורי שבט הלוי סי' קפח ס"ג סק"ג. וראה להלן הע' 214 ואילך. [142] ראה שו"ת זכרון יוסף חיו"ד סי' י; סדרי טהרה סי' קצו סקכ"ג; שו"ת בנין ציון ח"א סי' עא; שו"ת אבני נזר סי' רנה-רנו; ערוה"ש יו"ד קצו כט; טהרת ישראל סי' קצו סמ"ו; שו"ת נובי"ק חיו"ד סי' נח, וסי' סד; שו"ת נובי"ת חיו"ד סי' קיד, וסי' קלה; שו"ת רעק"א סי' ס; שו"ת חת"ס חיו"ד סי' קמה, סי' קעא; וסי' קצב; חו"א יו"ד סי' צב סקכ"ד-ה; שו"ת הר צבי חיו"ד סי' קנג; שו"ת חשב האפור ח"ב סי' קיח; הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חיו"ד סי' קצו סק"ב. [143] נידה נו ב; שם נט ב. [144] בעניין מקור הדם במערכת העיכול — ראה שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' ק מה שכתב בנידון, ועדיין צ"ע. [145] ראה שו"ת

קניחה מיד, אין לחוש בזה לראיה בהרגשה, ולכן היא טהורה מן התורה וטמאה מדרבנן¹⁵⁴.

אשה שנמצאו כדוריות דם בשתן בבדיקה מיקרוסקופית כשעברה בבדיקה רפואיות שגרתיות, ואין הדם בשתן ניכר לעינים, אין היא נידה¹⁵⁵.

דם בזמן ביוץ – אשה הרואה דם בזמן הביוץ, היינו באמצע המחזור, הרי היא טמאת נידה¹⁵⁶. הטעם: אמנם הדימום בא מהשחלה עקב קריעת הקרום בזמן הביוץ, אך הדעה הרווחת היא שיש גם דם מהרחם בגלל השינוי ברמות האסטרוגן¹⁵⁷.

2. בדיקות רפואיות

פתיחת ה"קבר" – אשה שנפתח רחמה לתוך הנרתיק, ויצאה חתיכה החוצה בלא דם, נחלקו חז"ל אם אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, ואם לא יצא דם עם החתיכה, הרי היא טהורה; או שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, ובכל מקרה היא טמאה, כי בוודאי יצא דם עם החתיכה¹⁵⁸. וכן נחלקו הפוסקים להלכה בשאלה זו – יש אומרים, שאפשר לפתיחת הקבר בלא דם¹⁵⁹; יש אומרים, שאי אפשר לפתיחת

ושיסכימו שני רופאים שהדם בא מדרכי השתן ולא מהרחם, ושעשו בדיקות מתאימות לברר שאמנם הדם בא מדרכי השתן¹⁵⁰. ואכן, כיום ניתן לברר על ידי בדיקות רפואיות בצורה ברורה מה מקור הדם, ולכן אשה הרואה דם בזמן מתן שתן, או שראתה דם על הקינוח של מי רגליה, צריכה לברר אצל רופא מה מקור הדם¹⁵¹.

אם מצאו כדוריות אדומות בשתן בבדיקה מיקרוסקופית שלא בזמן הווסת, אפילו פעם אחת, הרי זו ראיה שהדם בא מדרכי השתן ולא מהרחם, וכן אם קיבלה האשה טיפול תרופתי למניעת ווסת, וראתה דם בשתן, אפשר לסמוך על כך שהדם אינו דם נידה, וכן אם נמצאה דלקת בדרכי השתן, הרי זו הוכחה שהדם בא מדרכי השתן¹⁵².

אם אחר הטלת השתן קניחה עצמה בנייר ומצאה עליו דם – יש מי שכתב, שאם מיהרה לקנח עצמה מיד, הרי דין הקינוח כדין בדיקה, והיא טמאה, ואם שהתה יותר מכדי שיעור בדיקה (שהוא זמן מועט) מהטלת המים עד הקינוח, הרי היא טהורה מן התורה, וטמאה רק מדין כתם מדרבנן¹⁵³; ויש הסבורים, שגם אם

הגרי"ש אלישיב והגר"י קרליץ. [155] שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' קלג. [156] הגר"ש אויערבאך והגרי"ש אלישיב, הובאו דבריהם בנשמת אברהם ח"ה חיו"ד סי' קפג סק"א. [157] וראה בהסכמתו של הגרי"י נויבירט לכרך ה של מהדורה א' של אנציקלופדיה זו (עמ' יג), והערתי שם. [158] נידה בא ב; שם כב ב; שם לח א; שם סו א; כריתות י א; ירושלמי נידה ג א. [159] רמב"ם איסורי ביאה ה יג, ומ"מ שם; פיהמ"ש לרמב"ם נידה כא א; רע"ב נידה ג א;

בוה. [150] שו"ת שבט הלוי ח"ה סי' קכג. [151] דרכי טהרה, עמ' לו. [152] שיעורי שבט הלוי, סי' קצא סקט"ו; שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' ק. [153] הגר"מ פיינשטיין, הובאו דבריו בס' הלכות נידה להרש"ד איידער, ח"א, תשובות בסוף הספר, אות יג. וראה עוד בשערים המצויינים בהלכה סי' קנג סק"ז. וראה בנשמת אברהם חיו"ד סי' קצא סק"א, בדין ניירות שבימינו לעניין טומאת כתמים. [154] ראה בספר מראה כהן, עמ' קצט ואילך. וכן דעת

הקבר בלא דם¹⁶⁰; ויש אומרים, שדווקא בלידה אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, אבל בכל מקרה אחר, כגון שנפלה חתיכה מהרחם וכיו"ב, אפשר לפתיחת הקבר בלא דם¹⁶¹. ולהלכה הוכרע כדעת הסבורים שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם¹⁶².

יש הסבורים, שאין חילוק בין אם הגורם לפתיחת הקבר בא מבפנים, כגון הפלה, ובין אם הגורם בא מבחוץ, כגון החדרת מכשיר¹⁶³; ויש חולקים וסבורים שהכלל הוא דווקא אם נפתח מבפנים, אבל לא אם נפתח מבחוץ¹⁶⁴. נהגו לפסוק כדעת המחמירים¹⁶⁵.

מה שאמרו שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, היינו אם נפתח הקבר ויצא ממנו דבר גוש כמו וולד או חתיכה, אבל אם לא יצא דבר, או שיצא דבר דק מאד, או נוזל — אין אומרים שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם¹⁶⁶; ויש מי שכתב, שאם הכניס הרופא אצבע או מכשיר לתוך חלל הרחם והוציאו, הרי זה נחשב כפתיחת הקבר שיצא ממנו דבר גוש¹⁶⁷.

השיעור לפתיחת הקבר שיטמא את האשה — יש אומרים, שהוא כאצבע הסמוכה לאגודל¹⁶⁸, שהוא כשלושת רבעי אינטש בערך¹⁶⁹, והיינו 19 מ"מ; יש מי

אור זרוע הל' נידה סי' שמג. וראה בשו"ת דברי מלכיאל ח"ב סי' נו, שכן גם שיטת הרי"ף והיראים. וראה בהעמק שאלה, שאילתא פה סק"ב, בשיטת הרמב"ם. [160] שאילתות ויקרא שאילתא פה; רא"ש נידה פ"ג סי' א; רמב"ן, רשב"א, מאירי ור"ן נידה שם; האשכול הל' נידה סי' מ; ראב"ד בעלי הנפש, שער תיקון ווסתות, והשגות הראב"ד איסורי ביאה ה' יג; טושו"ע יו"ד קצד ב. וראה סיכום שיטות הראשונים בנידון בשו"ת דברי מלכיאל ח"ב סי' נו; שו"ת דברי משה סי' נג. [161] שאילתות, שאילתא פה, על פי שו"ת אור זרוע סי' שמג; העמק שאלה שם שאילתות פה-פז. וראה עוד בשיטת השאילתות בשו"ת דברי משה סי' נג פ"ו. [162] טושו"ע יו"ד קצ א; רמ"א יו"ד קצד ב. אמנם יש מהפוסקים שדנו בשאלה אם לצרף דעת הרמב"ם לקולא — ראה שו"ת אבני נור חו"ד סי' רכד; שו"ת דובב מישרים ח"ב סי' לא; שו"ת אגרות משה חו"ד ח"א סי' פט. [163] שו"ת נובי"ת חו"ד סוסי' קב; שו"ת הרי בשמים סי' מא. וכן משמע דעת הב"י יו"ד סי' קפח, ודעת ביאור הגר"א יו"ד סי' קצד סקכ"ג. [164] הגר"ב פרנקל, בהגהות על הנוב"י שם; חו"ד יו"ד סי' קצד סק"א; שו"ת שאילת יעבץ ח"ב סי' סה; תפארת למשה יו"ד סי' קפח סק"ג; שו"ת בית יצחק חו"ד ח"ב סי' יד; שו"ת שואל ומשיב

מהדו"ג ח"ב סי' מ; שו"ת כוכב מיעקב סי' סח; שו"ת שערי דעה ח"ב סי' קמט; שו"ת אבני נור חו"ד סי' רכד; שירי טהרה סי' קצד ס"א; שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קמו; שו"ת עמק שאלה חו"ד סי' לא; ערוה"ש יו"ד קפח נח; שו"ת מהרי"ל דיסקין סי' קמח; שו"ת משפטי עזריאל מהדו"ת חו"ד ח"א סי' כז. וראה בחו"א חו"ד סי' פג, שהשאיר בצ"ע. [165] שו"ת הר צבי סוסי' קכב; שו"ת אגרות משה חו"ד ח"ג סי' ק; שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' עג אות ב; שיעורי שבט הלוי סי' קפח ס"ג סק"ד. [166] רשב"א נידה כב ב, ושכן דעת הראב"ד; הנוב"י, הובאו דבריו בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' קטז; חו"ד יו"ד סי' קצד סק"א; משנה אחרונה נידה ג א. אמנם הר"ז בסלע המחלוקת אות' ג-ד, ותוס' רי"ד נידה כב ב, סוברים שאף בדבר מועט אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם. וראה עוד בנידון בשו"ת דברי משה סי' נג פ"ה-ו. [167] שו"ת בית יצחק חו"ד ח"ב סי' יז. [168] מקור חיים בתפארת צבי על הל' נידה אות ט (אמנם שם כתב שהשיעור הוא כאגודל, ולא כאצבע הסמוכה לאגודל); שו"ת באר משה (ירושלימסקי) קונ' בנין ירושלים סי' לו, בשם הגר"א מקאוונא; שו"ת דברי מלכיאל ח"ב סי' נו; שם ח"ג סי' סא; שו"ת אגרות משה חו"ד ח"ג סי' ק. [169] שו"ת אגרות משה שם.

שכתב, שהשיעור הוא פחות מקש¹⁷⁰; יש מי שכתב, שהשיעור הוא עד עובי שתי אצבעות¹⁷¹, ולא נהגו להקל כשיטה זו; ויש מי שכתב, שהשיעור הוא כאצבע קטנה באדם, שהיא בערך 15 מ"מ, וכתב שכן נהגו להורות בעלי הוראה¹⁷².

הכלל שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם חל בין בצעירה ובין בזקנה, ואפילו היא מסולקת דמים¹⁷³.

לצוואר הרחם יש פה פנימי ופה חיצוני. יש שכתבו, כי פתיחת הקבר לעניין הוצאת דם היא דווקא אם היתה פתיחת הפה הפנימי, אבל בפתיחת הפה החיצוני אין אומרים שאין לפתיחת הקבר בלא דם, גם לשיטות הפוסקים הסבורים שפתיחת הקבר מבחוץ מטמאת¹⁷⁴.

בדיקת רופא נשים – אם הרופא

הכניס רק את אצבעו לבדיקת אשה, והיא בדקה עצמה לאחר מכן ולא מצאה דם, לדעת רוב ככל הפוסקים אין היא טמאה בכך, ואין אומרים בזה שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, שכן אין אפשרות להגיע באצבע לפתח חלל הרחם¹⁷⁵, ואפילו אם בדיעבד לא בדקה עצמה לאחר בדיקת הרופא, גם כן טהורה¹⁷⁶. אמנם יש שהחמירו גם בבדיקת רופא על ידי אצבע¹⁷⁷; ויש מי שכתבו, שלכתחילה אם הרופא אומר שנכנס באצבעו לעומק הנרתיק יש לחוש לדעת המחמירים, ורק בדיעבד מותרת האשה¹⁷⁸. יש מי שכתב, שמנהג ירושלים לטמא כל אשה שנבדקה על ידי רופא, אפילו אם נבדקה באצבע¹⁷⁹, אך דחו דבריו¹⁸⁰.

אם היתה הבדיקה על ידי הכנסת מכשיר, אם המכשיר מיועד אך ורק להכנסה לתוך הנרתיק, ואי אפשר להכניסו

[170] הנובי, הובאו דבריו בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' קטו. [171] שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קמה. [172] בדי השולחן סי' קצד סע' לא, בשם ספר פרי דעה. [173] שו"ת נובי"ת חיו"ד סוסי' קכ; שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' עג אות ב. [174] בית יצחק, הל' נידה, סי' יד אות ט. [175] בינת אדם שער בית הנשים סי' כג; שו"ת חסד לאברהם (תאומים) מהדו"ת חיו"ד סי' מו; שו"ת אבני נזר חיו"ד סי' רכד; שם חאבה"ע"ז סי' פ; שו"ת דברי מלכאל ח"ב סי' נ; שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' מ, ודעת תורה, סוף הל' טריפות, בקו"א אות רלו; שו"ת נהרי אפרסמון חיו"ד ח"א סי' עד, וסי' קטו; שו"ת חבצלת השרון מהדו"ת סי' נו; שו"ת כוכב מיעקב סי' פח; דרכ"ת יו"ד סי' קצד סקי"ט; שו"ת ר' שאול משה סי' עח; שו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ג סי' ק; שם חיו"ד ח"א סי' פג; שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' פד; שיעורי שבט הלוי סי' קצד ס"ב סק"ה; שם סי' קפח ס"ג ד"ה ובבדיקת; שו"ת משנה הלכות ח"י

סי' קכג-קכד; שו"ת באר משה ח"ג סי' קמו; שו"ת דברי משה סי' נג, וסי' סד אות יג; שו"ת נתיבות אדם סי' נא; שו"ת רבבות אפרים ח"ח סי' שמב. וראה עוד בשו"ת חת"ס חיו"ד סי' קעט; שו"ת נחלת שבעה סי' ט; שו"ת עטרת חכמים חיו"ד סי' יג; שו"ת עולת יצחק סי' קעא; שו"ת שואל ומשיב מהדו"ג ח"ב סי' מ; שו"ת עמק שאלה סי' לא; שו"ת ערוגת הבושם חיו"ד סי' קעד. [176] ראה שו"ת נתיבות אדם סי' נא. [177] שו"ת נובי"ת חיו"ד סוסי' קכ; שו"ת בית יצחק חיו"ד ח"ב סי' יד; שו"ת מנחת שי סי' נד. וראה שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' תלד. [178] שו"ת בית שלמה חיו"ד סי' ח"ב סי' לט; שו"ת אבני צדק חיו"ד סי' פג; שו"ת הרי בשמים סי' מא. [179] שו"ת מלמד להועיל חיו"ד סי' סה. וראה הערתו של הרב א. נבנצל, אסיא, א, עמ' 322. וראה שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' תלד. [180] ראה שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פי"א שהוכיח שהגר"ש סלנט, רבה של ירושלים,

לתוך צוואר הרחם, הרי האשה טהורה, ואפילו אם מצאה דם מיד לאחר הבדיקה, אם היא בזמן טהרתה נאמן הרופא לומר שהדם בא מהנרתיק עקב החדרת המכשיר, ודינו כדם מכה¹⁸¹. ולפיכך, בדיקה במכשירים הבאים אין בהם כל חשש לטומאת האשה: צבת¹⁸², מראה להסתכלות בנרתיק¹⁸³; אולטרא-סאונד פנימי בנרתיק; לקיחת משטח מהנרתיק עם קיסם לבדיקות שונות¹⁸⁴.

אם ידוע שהכניס הרופא את המכשיר לחלל הרחם, אם המכשיר עבה כשיעור פתיחת הקבר¹⁹⁰, האשה טמאת נידה, אפילו אם לא ראתה דם, וגם הרופא אינו נאמן לומר שלא יצא דם, אפילו הוא שומר תורה, וכל שכן כשאינו שומר תורה; ואם המכשיר קטן מזה, כל זמן שלא ראתה דם, הרי היא טהורה¹⁹¹. לפיכך, בימינו

אם המכשיר מיועד ומסוגל להגיע לתוך צוואר הרחם, יש חוששים שמא פתחו בזה את המקור, ומחמירים לטמא את האשה¹⁸⁵, אך רוב הפוסקים מתירים גם במקרה זה, כי אין להוציא את האשה מחזקת טהרתה¹⁸⁶, ויש מי שכתבו, שאם לא הרגישה כאבים – טהורה, כי זה סימן

אפרסמון חיו"ד סי' עד; שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קמה; שו"ת מלמד להועיל חיו"ד סי' סה; שו"ת דובב מישרים ח"ב סי' לא; שו"ת משפטי עוזיאל מהדו"ת חיו"ד ח"א סי' כז; שו"ת באר משה ח"ג סי' קמח; שיעורי שבט הלוי סי' קפח ס"ג סק"ד. וראה סיכום דעות שונות בפת"ש יו"ד סי' קצד, ובדרכ"ת שם סק"ט. וראה עוד בשו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' תקח אות ו. [187] שו"ת ברכת משה סי' כג-כד; ישועות מלכו חיו"ד סי' כב; שו"ת פרי השדה ח"ג סי' קמו; שו"ת הרי בשמים סי' מא; שו"ת רבבות אפרים ח"ח סי' שמב. [188] הגר"מ גימפל, הובאו דבריו בשו"ת הר צבי חיו"ד סי' קנב; שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"א סי' פג; שיעורי שבט הלוי סי' קפח ס"ג סק"ד; שו"ת באר משה ח"ג סי' קמח; שם ח"ד סי' סו; שערי טהרה סי' נח. [189] שו"ת הר צבי שם. וראה מה שכתב בנידון בשו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פי"א. [190] ראה לעיל הע' 159-163. [191] באר משה (ירושלימסקי) קונ' בנין ירושלים סי' לו, בשם הגר"א מקאוונא; שו"ת משפטי עוזיאל מהדו"ת חיו"ד ח"א סי' כז;

הורה להתיר לטהר אשה לבעלה אפילו אחרי בדיקה בשפופרת; ובשו"ת דברי משה סי' נג כתב, שבירר אצל המורים המובהקים בירושלים, ולא שמעו מנהג זה, וגם בעל המנחת יצחק, שהיה הגאב"ד בירושלים, הורה בזה להקל. [181] שו"ת בית יצחק חיו"ד ח"ב סי' יד; שו"ת עצי לבנון סי' נ; ערוה"ש יו"ד קפח נא; שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' מ, וח"ד סי' קמו; שו"ת באר משה ח"ג סי' קמו, וסי' קמח; שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פי"א, וחכ"ב סי' נג אות ג; שו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' תקח אות ו. וראה עוד בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' פד, ושם, ליקוטי תשובות סי' פב. [182] speculum. [183] colposcopy. מראה כהן, עמ' י-א. [185] שו"ת בית יצחק שם; שו"ת שאילת שלום מהדו"ק סי' נט; שו"ת חבצלת השרון מהדו"ת סי' נו; שו"ת אמרי צבי סי' ג. [186] שו"ת עונג יו"ט סי' פד; שו"ת דברי מלכיאל ח"ב סי' נו; שם ח"ג סי' סא; שו"ת אבני צדק חיו"ד סי' פג; סדרי טהרה יו"ד סי' קצד ס"ט; שו"ת אבן יקרה מהדו"ג סי' לז; שו"ת נהרי

שכתב, שקשה להקל בזה, ולפיכך צריכים הרופאים להשתדל לעשות הבדיקה בדרך שלא תדמם האשה¹⁹⁴; יש מי שכתב, שדין דם זה ככל דין של דם מכה¹⁹⁵; יש מי שכתב, שצריכה להפסיק מעת לעת טהור, שתהא שומרת יום כנגד יום, ורק אחר כך יכולה לקיים יחסי אישות, אבל אם הבדיקה היתה סמוך לזיווג וראתה דם – אסורה, אפילו אם טוען הרופא שזה דם מכה¹⁹⁶; ויש מי שכתב שאם ראתה דם, והבדיקה היתה סמוך לווסת – יש להחמיר, שמא הבדיקה הקדימה את הווסת¹⁹⁷.

אם לא ראתה דם – יש מי שכתבו, שהאשה טהורה, כי המכשיר החודר לרחם הוא דק מאוד, ואין לחוש לפתיחת הקבר בבדיקה זו¹⁹⁸; יש מי שכתבו, שצריך להחמיר בבדיקת צילום הרחם, אפילו לא ראתה דם, כיוון שמכניסים מכשיר לתוך חלל הרחם, ואף על פי שהוא דק מאוד¹⁹⁹. אמנם כיום בבדיקת צילום רחם בדרך זאת שכיחה פחות מבעבר.

שהמכשירים המשמשים לבדיקת נשים הם דקים ומושלמים, אין לטמא את האשה, אפילו אם הוכנס מכשיר דק מאד לחלל הרחם¹⁹²; ויש מי שכתבו, שאם הרופא הכניס מכשיר לחלל הרחם, האשה טהורה רק אם לא נמצא דם, אבל אם נמצא דם, אפילו אומר הרופא שהדם בא מהצדדים, ספק אם הוא נאמן¹⁹³.

צילום רחם – בבדיקת ניפוח הרחם על ידי אוויר, או צילום רחם, מבוצעים בשני שלבים: בתחילה תופסים את צוואר הרחם מבחוץ על ידי צבת, שלא נוגעת כלל בדופן הפנימית, אך האחיזה עלולה לגרום לפציעת צוואר הרחם ולדימום; אחר כך מחדירים צינור בקוטר כ-3 מ"מ דרך צוואר הרחם לתוך חלל הרחם, ודרכו מזרימים אוויר או חומר ניגוד לצורך הצילום. בעת החדרת הצינורית יכול להיות שפשוף קל של הדפנות הפנימיים של צוואר הרחם.

אם ראתה דם בפעולות אלו – יש מי

ציון מהדו"ת חיו"ד ח"ב סי' לט; שו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ג סי' ק. וראה בנשמת אברהם חיו"ד סי' קצד סק"ד. [196] חו"א, הובאו דבריו בשו"ת דברי משה סי' נג אות פג. [197] שו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' תצח; שו"ת נתיבות אדם סי' נא; הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם שם. והיינו דווקא כשהיה סמוך לווסת, ודווקא אם באמת ראתה דם, עיי"ש. וראה עוד בשו"ת חשב האפור סי' ז. [198] חו"א שם; חשב האפור שם, וכן בסי' סב. [199] שיעורי שבט הלוי סי' קפח ס"ג ד"ה ובבדיקת; שו"ת דברי משה סי' נג אות פד; שו"ת עולת יצחק ח"ב סי' קעא. ולכאורה צ"ע, שאין בזה כלל שיעור פתיחת הקבר כמבואר לעיל.

שו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ג סי' ק; שם חיו"ד ח"א סי' פט; דברות משה על ב"ק סי' טז ענף ט; שו"ת נתיבות אדם סי' נא. אך ראה בשו"ת אגרות משה חיו"ד ח"א סי' פג, שאסר אפילו במכשיר דק ביותר, וצע"ג. [192] ראה – הרב מ. אמסעל, המאור, שנה כו, קונ' ה, תשל"ד, עמ' 20 ואילך; שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פי"א; הרב י. נויבירט, הובא בספר גניקולוגיה פוריות ילודים לאור ההלכה, עמ' 147; שו"ת דברי משה סי' נג פ"ט. וראה נשמת אברהם חיו"ד סי' קצד, הע' 55. [193] שו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' נח אות י; שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' תלד. [194] שו"ת חשב האפור ח"ב סי' ז. [195] הגרצ"פ פרנק, הובאו דבריו בשו"ת שאלי

בדיקת פאפ²⁰⁰, שהיא לקיחת גגימה מפתח צוואר הרחם החיצון, כדי לבדוק אם יש תאים סרטניים, האשה בוודאי טהורה לאחר בדיקה זו, אפילו ראתה דם, כי היא מכה מבחוץ²⁰¹; ואם לוקחים גגימה מתוך חלל הרחם – לשיטת הסוברים שפתיחת הקבר בשיעור קטן לא מטמא, הרי יש לתלות הדם במכה, ולשיטת הסוברים להחמיר בסמוך לווסת, יש להחמיר גם כאן²⁰².

3. טיפולים רפואיים

שטיפות, משחות, זריקות, פתילות – טיפולים רפואיים הנעשים על ידי שטיפות מקומיות, או משיחת משחה בנרתיק, אין בזה כל חשש לפתיחת הקבר, והאשה טהורה²⁰⁶, ויש מי שכתב, שאפילו אם הכניס הרופא את מחט-המזרק לתוך הרחם, עדיין היא טהורה, כי זה דבר דק ביותר²⁰⁷. ואם היתה השטיפה עם חומר אדום, יכולה לתלות להקל שלא בשעת ווסתה, שהאדום שהיא רואה הוא מהצבע ולא מדם, אבל בשעת ווסתה אין להקל²⁰⁸.

אשה שצריכה שטיפות בנרתיק בגלל זיהום שיש שם, והיא בשבעה הימים הנקיים – יש מי שכתב, שאם עושה זאת אחר הבדיקות, ובמים פושרים, ובדרך של מקלחת, ולא באמבטיה, הרי זה מותר²⁰⁹; יש הסוברים, שלאחר הפסק טהרה, אין כל חשש בשטיפות, ויכולה לעשות כן אפילו

בדיקות ציטולוגיות – יש מי שכתבו, שאם לוקחים דוגמה מההפרשות מהנרתיק בצדי צוואר הרחם לצורך בדיקה ציטולוגית, אם ראתה האשה דם, הרי היא טמאה, כי בדיקה זו לא פוצעת, ולכן יש לחשוש שהדם בא מהמקור²⁰³.

בדיקות כימיות לנוכחות דם – קיימות שיטות שונות במעבדות רפואיות לבירור נוכחות דם בהפרשות שונות, ובעיקר קיימות שיטות רגישות מאד ברפואה המשפטית כדי לאתר כתמי דם, אפילו זעירים, במצבים הנבדקים לפשע. חלק משיטות אלו רגישות באופן חריג מאד, וחלק אינם ייחודיים לדם דווקא.

חומרים כימיים, כגון כדורים או ניירות מיוחדים, אשר יכולים להבחין אם הפרשה מסוימת היא דם או לא – יש מי שכתב,

[205] שו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' פא אות ג.
[206] דעת תורה, קוני' אחרון להל' טריפות, ושו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קמו; שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ו סי' צו; שו"ת הרי בשמים סי' מא; שו"ת באר משה ח"ג סי' קמט. [207] שו"ת דברי משה סי' נג פי"ב. [208] שו"ת משפטיך ליעקב סי' נג; שו"ת דברי משה סי' נג פי"ב. [209] שיעורי

Pap smear [200]. [201] שו"ת באר משה ח"ג סי' קנ-קנא. [202] נשמת אברהם חיו"ד סי' קצד סק"ד. וראה בשו"ת באר משה שם. [203] הגרש"ז אויערבאך והגר"י נויבירט, הובאו דבריהם בנשמת אברהם ח"ד חיו"ד סי' קצד סק"א. [204] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חיו"ד סי' קצ סק"א.

בשלושת הימים הראשונים לספירתה²¹⁰; יש הסבורים, שביום הראשון וביום השביעי תמיד צריכה קודם לבדוק בבוקר, ורק אחר כך תשטוף את המקום, ובימים האמצעיים, אם אפשר לה בקלות לעשות כך, הרי זה עדיף, ואם לא – תוכל לעשות הבדיקות גם בלילה, ובשעת הדחק יכולה לעשות בלילה גם ביום הראשון, ואין חוששים שמה היה לה דם ונשטף²¹¹; ויש מי שכתב, שצריכה לבדוק עצמה כל פעם לפני השטיפה²¹².

אשה שצריכה לשים פתילות בנרתיק לצורך רפואה בזמן שצריכה לספור שבעה נקיים, תעשה בדיקת הפסק טהרה, ובדיקה אחת ביום הראשון, ואחר כך יכולה לשים הפתילות, וביום השביעי שוב לא תשים, כדי שתוכל לעשות את שתי הבדיקות המחוייבות²¹³.

לאחר כריתת רחם²¹⁴ – אם הכריתה היתה שלימה, הרי היא צריכה לספור שבעה נקיים לטבול על העבר, אם לא היתה טהורה לפני הניתוח, ואחר כך

טהורה אפילו אם רואה דם, שבהכרח הדם לא בא מהמקור²¹⁵. לשיטה זו אם היא עומדת להינשא – יש מי שכתב, שמכל מקום צריכה לספור שבעה נקיים²¹⁶, ויש מי שכתב, שאין היא כלל בגדר שיכולה לראות דם, ואם רוצה להחמיר על עצמה ולטבול, לא תברך על טבילה זו²¹⁷; ויש מי שכתבו, שאם ממשיכה לראות דם ווסת, הרי זו הוכחה שנוותר מהרחם, ואין לסמוך על הרופאים שכרתו הרחם בשלימות²¹⁸; ואם הכריתה היתה חלקית, היינו שכרתו את גוף הרחם, אך השאירו את צוואר הרחם, הרי לכל הדעות היא טמאה אם תראה דם²¹⁹.

אשה שעברה כריתת הרחם בעת שהיתה טהורה, מעיקר הדין היא נשארת טהורה, שכן הכריתה מבוצעת כך שמוציאים את הרחם בשלימותו מבלי לפתוח אותו ומבלי לגרום לדימום מתוכו, ומה שיוצא דם בעת הניתוח הוא מהחתכים שמחוץ לרחם, אלא שיש מי שכתב שצריכה טבילה בלא ברכה²²⁰; ויש מי שכתב, שצריכה לספור שבעה נקיים,

שבט הלוי סי' קפח סקט"ו בד"ה ועוד נראה. [210] שו"ת דברי מלכיאל ח"ג סי' סא; שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' מ; שו"ת ערוגת הבושם חיו"ד סי' קעה; טהרת הבית, ח"ב סי' יג, במשמרת טהרה סק"ה (עמ' שטו-שטז). [211] שו"ת יגל יעקב חיו"ד סי' ס; שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"א סי' צד; שם ח"ג סי' נו. וראה בנשמת אברהם חיו"ד סי' קצו סק"ב. [212] שו"ת באר משה ח"ב סי' נח. [213] שו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ד סי' קה אות ד. [214] hysterectomy. [215] שו"ת זקן אהרן ח"ב סי' נ; שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ז סי' יב; שו"ת הלל אומר סי' פה-פו; שו"ת יגל יעקב סי' מט; שו"ת הר צבי חיו"ד סי' קמז; שו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' יד; שו"ת אהל

משה ח"ב סי' פח; שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' צ; שם ח"ה סי' קכב; שם ח"ח סי' קצט סק"א, וסי' ר; שיעורי שבט הלוי סי' קפח ס"ג סק"ג; שו"ת אמרי צבי סי' קיב. [216] שו"ת מערכי לב סי' מה. והוא כדן כל אשה שתבעה להינשא ונתפייסה – נידה סו א; טוש"ע יו"ד קצב א. [217] שו"ת שבט הלוי ח"ה סי' קכב. [218] שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' קכה. וראה שם, שכן דעת הגר"י רוזין מרוגצ'וב. [219] שו"ת מנחת יצחק שם. וראה עוד בנידון בחו"ד סי' קפח בביאורים סק"ג; שו"ת אילה שלוחה סי' יז; שו"ת ישועת משה ח"א סי' נה אות א. [220] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם ח"ד חיו"ד סי' קפח סק"א.

אך לא תברך ברכת הטבילה²²¹.

לאחר הרס רירית הרחם – במצב של דימום רחמי כבד מבצעים לעתים הרס של רירית הרחם באמצעים שונים²²². אחרי פעולות אלו יש לפעמים דימומים, וכן קורה שנשארת רירת רחם מועטה, ויש אחרי כן כתמים ואף דימומים. יש מי שכתבו, שאף שניתן לומר שיהא לזה דין פצע, אך מכיוון שמדובר בפעולה בתוך הרחם, לא ניתן לשלול תערובת של דם מכה ודם נידה, ולכן אין להקל²²³.

ניתוח בצוואר הרחם – אשה שעברה ניתוח בצוואר הרחם בתוך שבעת הימים הנקיים, ועקב כך ראתה דם רב, צריכה לחזור ולספור שבעה נקיים, אף על פי שברור שהדימום היה קשור למכה של הניתוח, אבל יש להניח שהסיחה דעתה לגמרי מהנקיים²²⁴.

רואה דם מחמת תשמיש – אשה הרואה דם מחמת תשמיש, ויש רופא האומר שיכול לעצור הדם מלבוא בשעת תשמיש, טוב הדבר לנסות הרפואה לאחר פעם ראשונה או שניה קודם שנתחזקה;

אבל אשה שיש לה כבר חזקה להיות רואה מחמת תשמיש, היינו שראתה כבר שלוש פעמים מחמת תשמיש – יש שהסתפקו אם אפשר לסמוך על רופאים שיאמרו שנרפאה כדי שתוכל לשמש, ואפילו אם הוא רופא מומחה, ונטו להחמיר²²⁵; יש מי שכתבו, שאם יש לרופא זה חזקה שכבר ריפא אשה אחרת, יכולה גם אשה זו לסמוך עליו, אפילו לאחר שנתחזקה²²⁶; ויש הסבורים, שאם רופא ישראל אומר שנרפאה, הרי הוא נאמן, אפילו אם כבר הוחזקה; ואם רופא גוי אומר כך – אינו נאמן; ואם פסק דם ווסתה, וניכר שהועילה רפואתו, גם רופא גוי נאמן²²⁷.

גלולות להסדרת הווסת – נשים שאין להן ווסת סדירה, ולוקחות גלולות להסדרת הווסת, או כלות שלוקחות גלולות לפני חתונתן למנוע חופת נידה – יש מי שכתבו, שאין לסמוך על הגלולות שמעכבות הווסת, ואין לסמוך על הרופאים בזה שאומרים שהגלולות משנות בוודאות את תאריך הווסת, וצריכות לפרוש ביום הראשון של הווסת הקודמת, ומותרות אחר כך לבעליהן, אלא שצריכות בדיקה בשעת ווסתן המקורית, ואפילו אם עבר זמן הווסת ולא בדקו, צריכות עוד

[221] שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קצט סק"א.
 [222] ראה לעיל הע' 44. [223] י. וח. קטן, תחומין, כג, תשס"ג, עמ' 256 ואילך.
 [224] שו"ת שבט הלוי חיו"ד ח"א סי' עג. וראה עוד בשו"ת שאלי ציון מהדר"ת חיו"ד ח"ב סי' לג.
 [225] שו"ת מהר"ם מרוטנברג ח"ד (פראג) סי' תרכה; ספר התרומה סוסי' קז; מרדכי שבועות פ"ב סי' תשל"ה; סמ"ג לאוין קיא; סמ"ק סוסי' רצג; טור יו"ד סי' קפז, בשם ספר התרומה; שו"ע יו"ד קפז ח, דעה א (ונראה שפסק להחמיר – ראה שו"ת שבות יעקב ח"א סי' סה. וראה עוד

בשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ז סי' פו; מי נידה להמהרש"ק יו"ד שם; שו"ת בית יצחק חאבהע"ז ח"א סי' ה). [226] ב"ח יו"ד שם; ש"ך שם סקכ"ח. וראה מה שכתבו בנידון בשו"ת חת"ס חיו"ד סי' קעה; ערוה"ש יו"ד קפז סט. [227] תשובות מיימוניות איסורי ביאה סי' ג, וב"י יו"ד סי' קפז – בשם הריצב"א; שו"ע שם, דעה ב. וראה עוד בנידון בשו"ת מהר"ל החדשות סי' ק; שו"ת תשב"ץ, ח"ד, חוט המשולש, סי' מט. וראה באריכות בשיטות הפוסקים בנידון בטהרת הבית, ח"א סי' ה, במשמרת הטהרה סקי"ב.

ועקב כך יש חשש שתראה דם בימים הסמוכים להפסקת נטילת הגלולות – יש מי שכתב, שצריכה לפרוש ולבדוק עצמה שני ימים לאחר הפסקת נטילת הכדורים²³³; ויש מי שכתב, שהיא אסורה לבעלה עד ארבעה ימים לאחר הפסקת נטילת הכדורים²³⁴. והיינו דווקא בפעם הראשונה אחרי הפסקת נטילת הכדורים צריכה לחוש לווסת שנקבע לה על ידי הכדורים, אבל מכאן ואילך לא צריכה לחוש לזה עוד²³⁵.

אשה שיש לה ווסת קבועה, והחלה ליטול כדורים, ועל ידי זה לא בא ווסתה בימים הרגילים, כאשר מפסיקה ליטול הכדורים, חוזרת לווסתה²³⁶.

זקנה – זקנה שראתה דם מחמת תשמיש, דינה שווה לכל אשה שרואה מחמת תשמיש, ואם ראתה כן שלוש פעמים, נאסרת על בעלה²³⁷.

זקנה המסולקת דמים, שראתה דם על ידי לקיחת גלולות, הרי היא טמאה נידה²³⁸.

כיפה למניעת הריון – אשה שהתירו

בדיקה לפני שישימשו עם בעליה²²⁸; יש שכתבו, שנשים אלו צריכות לקבוע שלוש פעמים את המחזור החדש על פי הכדורים, וכל עוד לא הגיעו לחזקה זו, צריכות לחשוש לווסת המקורית²²⁹, ואם כבר ניסו נשים אלו שלוש פעמים, והועילה הגלולה למנוע את הווסת, אינן צריכות עוד בדיקה²³⁰; יש מי שכתב, שאם היתה להן ווסת סדירה, צריכות להתחזק שלוש פעמים על ידי הכדורים; ואם לא היתה להן ווסת סדירה, די שהכדורים מנעו את הווסת הרגילה שלהן פעם אחת²³¹; ויש מי שכתבו, שיש לסמוך על פעולת הגלולות שאין הן נידות, ואפילו בעונה הסמוכה לווסת, או לאחר עונת הווסת, אם בדקו ולא ראו דם, ואינן חייבות לחוש לעונת הווסת שהיתה להן קודם שהתחילו לקחת הגלולות, ולכן אינן צריכות לפרוש קודם הווסת, כיוון שאינן רואות בטבע; ואם היתה להן ווסת קבועה לפני כן, צריכות לחוש בפעם הראשונה לווסת זו, ורק אם נתברר אחר כך שהגלולות שינו את הווסת, אינן צריכות לחוש עוד, כי הגלולות של ימינו יש להן כבר חזקה ברורה שהן יעילות לשנות את הווסת²³².

גלולות למניעת הריון – אשה שנטלה כדורים למניעת הריון, והפסיקה ליטלן,

שבט הלוי ח"ד סי' צט אות ט; שיעורי שבט הלוי סי' קפד ס"ב סק"ב, וסי' קפט סכ"ג סק"ה; הרב ש. לוי, תחומין, ג, תשמ"ב, עמ' 179 ואילך. [233] מראה כהן, עמ' קנב. [234] דרכי טהרה, עמ' פז; שו"ת באר משה ח"ו סי' קלו. [235] שו"ת באר משה שם. [236] דרכי טהרה, עמ' פז; מראה כהן, עמ' קנג; הרב ש. לוי, תחומין, ג, תשמ"ב, עמ' 179 ואילך. [237] שו"ת בנין ציון החדשות סי' יא. [238] שו"ת חלקת

[228] שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' קכו; שו"ת ציץ אליעזר חיי"ג סי' קג. [229] ראה שו"ת רדב"ז החדשות חיו"ד סי' קלו; שו"ת דעת כהן סי' פג. [230] שו"ת ציץ אליעזר חיי"ג סי' קג. [231] הגר"ש אלישיב, הובאו דבריו בס' מראה כהן, עמ' קנב. [232] שו"ת חלק לוי חיו"ד סי' עד; שו"ת באר משה ח"ו סי' קלו; שו"ת קנין תורה חיו"ד סי' פז; הגר"ש אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חיו"ד סי' קצג סק"א; שו"ת

אשה שיש לה התקן תוך רחמי יש לה לעתים דימומים בין ווסתיים, ולעתים יש הארכה של שלב הדימום של הווסת, עד כדי הפרעה ממשית ביחסי אישות על פי ההלכה. לפיכך דנו רבנים וחוקרים בני דורנו בשאלה אם הדם שרואה אשה שיש לה התקן תוך רחמי הוא דם נידה או דם מכה. יש מי שכתב, שהדם הנמשך ללא הפסקה מהווסת, הרי הוא דם נידה; הדימום או הכתמים המופיעים לאחר מספר ימים של הפסקה מוחלטת של דם ווסת, הרי הם דם מכה; ודימום הבא מאוחר יותר, עלול להיות דם הפלה, ולפיכך האשה אסורה²⁴⁷; יש מי שכתב, שבכל מקרה שיש לאשה התקן תוך רחמי ורואה דם שלא בשעת ווסתה, והרופא אומר שההתקן גרם למכה שמדממת, הרי היא טהורה²⁴⁸, ובפרט שלאור הידע הרפואי כיום, אין חשש הפלה בהתקן תוך רחמי²⁴⁹, ולפיכך לא שייך לאוסרה מחשש להפלה²⁵⁰; יש מי שכתב, שאם הרופא רואה פצע בעזרת מראה, הרי הוא נאמן לומר שהדם הוא בגלל המכה שנגרמת על ידי ההתקן, אבל אם אומר כך רק על פי השערה – אינו נאמן. ואם יש התקן ורואה כתם, ואומר הרופא שהדבר בא

לה שימוש בכיפה למניעת הריון²³⁹, ושכחה להוציאו בזמן הפסק טהרה ובזמן שבעת הנקיים, הרי היא צריכה לחזור ולספור שבעה ימים נקיים לאחר הסרת הכיפה²⁴⁰.

אשה המשתמשת בכיפה למניעת הריון, ולאחר התשמיש הסירה את הכיפה ומצאה דם, הרי היא טמאה, אלא אם כן יש לחוש שפצעה עצמה על ידי ציפורניה בעת שהכניסה או הוציאה את הכיפה, שאז היא טהורה אף אם נמצאו כמה טיפות דם²⁴¹.

התקן תוך-רחמי – שימוש בהתקן תוך-רחמי למניעת הריון²⁴², אינו גורם לעיכוב בספירת שבעה ימים נקיים²⁴³.

בזמן הכנסת ההתקן צריך לתפוס את צוואר הרחם בצבת, דבר שיכול לגרום לדימום²⁴⁴, וכמו כן שכיח שמספר ימים לאחר הכנסת ההתקן יש דימום מעצם הפעולה, ולפיכך צריכה לבדוק עצמה בימים אלו²⁴⁵. אמנם יש מי שכתב, שמדובר כאן בפתיחה קטנה מהחוף פנימה, והדם הוא דם מכה, ולכן טהורה²⁴⁶.

חיו"ד סי' קצו סק"ב. [246] הרב י. פריס, תחומין, טו, עמ' 332 ואילך. [247] י. לוי, ספר אסיא, א, עמ' 125 ואילך; הני"ל, אסיא, ח, תשל"ג, עמ' 19 ואילך; הני"ל, נועם, טז, תשל"ג, עמ' קפ ואילך; הרב ח.ש. אבינר, ספר אסיא, ד, עמ' 177 ואילך. [248] טהרת הבית, ח"א סי' ה (עמ' רג). [249] ראה בע' מניעת הריון הע' 88. וראה מאמרו של ד"ר א. לוי, חוב' אסיא, סג-סד, עמ' 145 ואילך. [250] ראה מאמרו של הרב מ. הלפרין, חוב' אסיא, סג-סד, תשנ"ט, עמ' 138

יעקב ח"ב סי' יח. וראה בע' זקן הע' 303 ואילך. [239] diaphragm. וראה בע' מניעת הריון הע' 314 ואילך. [240] שו"ת הר צבי חיו"ד סי' קנה. [241] הגר"מ פיינשטיין, הובאו דבריו בס' הלכות נידה ח"א להרב איידער, בתשובות שבסוף הספר, אות טז. וראה הע' הגרי"י נויבירט, כרך א, עמ' קיא. [242] intra-uterine device = IUD. וראה בע' מניעת הריון הע' 301 ואילך. [243] שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' פז; שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פ"י; שם ח"א סי' סג. [244] וראה לעיל, במשמעות הדימום. [245] נשמת אברהם

מההתקן — נאמן²⁵¹.

שזה דבר אסור²⁵⁷.

לאחר הוצאת ההתקן יש לחשוש לפתיחת הקבר, ולכן צריכה לספור חמישה ימים ועוד שבעה ימים נקיים²⁵².

4. חולה הוא או חולה היא — כשהאשה נידה

כללי — על פי ההלכה חלים על הבעל חיובי הרחקות שונות מאשתו בזמן שהיא נידה. חיבוק ונישוק ושאר קירבת בשר — יש אומרים, שהאיסור הוא מן התורה²⁵³; ויש אומרים שהאיסור הוא מדרבנן²⁵⁴. הרחקות שונות אחרות לכל הדעות הן מדרבנן²⁵⁵. ובכל מקרה חמור יותר האיסור על הבעל בכל הנוגע לנגיעה באשה נידה מאשר על אנשים אחרים, ולפיכך במקום רפואה יש שהתירו לאחרים נגיעות שונות באשה נידה, ולא התירו דברים כאלו לבעל. טעם הדבר הוא, משום שלבעל יש יותר חיבה והנאה מקירוב בשר לאשתו, בעוד שאחרים אין ליבם גס בה, וכשכוונתם לרפואה רחוק הוא שיבואו להנאה בקריבה²⁵⁶. אך מכל מקום אסור לאדם להחמיר יותר ממה שקבעו חז"ל בהרחקות, שדבר זה יכול לגרום לקטטות בבית, ולגנותה של האשה בעיני בעלה,

הפוסקים דנו בפירוט ביחס להרחקות השונות במקרים שהבעל או האשה חולים, וזקוקים לעזרה בעת שהאשה נידה. באופן כללי יש הגבלות רבות יותר, והאיסור חמור יותר, כאשר האשה חולה והבעל בריא, כיוון שכאשר הבעל בריא, יש חשש שיתגבר יצרו ויבוא לדבר עבירה אם יגע באשתו, מה שאין כן כאשר האשה בריאה והבעל חולה ותש כוחו, שאין יצרו מתגבר עליו כל כך, ואין לחוש שיבוא לדבר עבירה, שאין דרך האשה להרגילו לדבר עבירה.

הטיפול בבעל חולה על ידי אשתו נידה

סוגי המחלות — אם הבעל חולה במחלה שיש בה סכנה, ואין לו מי שישמשנו זולת אשתו הנידה, פשוט שמותרת לשמשו כצורכו, ואפילו בהרחצת פניו וידי, ובהצעת המיטה לפניו²⁵⁸; אם הוא חולה במחלה שאין בה סכנה, התירו לאשתו הנידה לשמשו כדי צורכו, כגון להקימו ולהשכיבו, להאכילו ולהשקותו וכיו"ב, רק שתיזהר ביותר מהרחצת פניו וידי ורגליו, והצעת המיטה בפניו, שהם

ואילך. [251] שו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' תצו. וראה גם בשו"ת עולת יצחק ח"א סי' קעד. וראה עוד באריכות בנידון במאמרו של הרב י. פריס, תחומין, טו, תשנ"ה, עמ' 332 ואילך; שו"ת באהלה של תורה ח"א סי' כד. [252] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם שם. ויש להעיר לשיטת הסוברים שאין דין פתיחת הקבר בפחות מ-19 מ"מ (ראה לעיל הע' 167 ואילך), לא צריך לטמא את האשה בהכנסת ההתקן ובהוצאתו, וי"ל. [253] רמב"ם איסורי ביאה כא

א. [254] רמב"ן, השגות על ספר המצוות, מ' שנג. וראה בשו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' קצו, שהסתפק בנידון. [255] ראה טוש"ע יו"ד סי' קצה. וראה סיכום ההרחקות וגדריהן בספר דרכי טהרה, פ"ה; טהרת הבית ח"ב סי' יב. וראה עוד בשו"ת שבט הלוי ח"ד סי' צו. [256] ראה שו"ת אגרות משה חו"ד ח"ג סי' נד אות ב. [257] ראה טוש"ע יו"ד קצה ט, ובביאור הגר"א שם; ערוה"ש שם כא-כב; דרכי טהרה, פ"ה. [258] שו"ת בשמים ראש סי' קיח;

דברים של חיבה²⁵⁹, אבל אם אי אפשר בעניין אחר, מותר גם רחיצת פניו וידיו והצעת המיטה²⁶⁰; ואם יש לו רק מיחוסים, סורה אשתו הנידה לשמשו גם בדברים שאינם של חיבה²⁶¹.

שכתב, שלא די בכפפות אלא צריך בגד מיוחד להפסק²⁶⁶. אבל אם אי אפשר אלא בדרך של נגיעה בבשרו – מותר²⁶⁷ ויש מי שכתב, שכל מה שאפשר לעשות בדרך שינוי צריך להשתדל לעשות כן²⁶⁸.

אם הבעל חולה במחלת עינים, וצריכה אשתו הנידה לטפטף לו טיפות, אם אי אפשר על ידי אחר, וגם אי אפשר על ידי הפסק בגד, מותרת לטפל בו ולפתוח את עיניו²⁶².

מותר לאשה נידה להכין אמבטיה לבעלה החולה²⁶⁹. ומותר לאשה נידה להציע כרים וכסתות לבעלה החולה²⁷⁰.

כאשר יש צורך להעלות או להוריד מיטה אשר שוכב עליה איש חולה, מותר לאשתו נידה לעשות פעולות אלו, בין אם הן נעשות על ידי מתג חשמלי, ובין אם הן נעשות באופן ידני, ועדיף ללבוש כפפות בעת הפעולה לצורך היכר²⁷¹.

דינים אלו נכונים גם בחולה משותק, אף שהוא במצב קבוע ויציב, אבל זקוק למישהו שישמשנו, צריך לשכור איש אחר שישמשנו, ורק אם אי אפשר לו לשכור אחר, מותר לאשתו לשמשו, ואם יש צורך גדול מותר לה לא רק להשכיבו ולהקימו, אלא גם לרחוץ פנים, אבל תעשה זאת על ידי הפסקת כפפות, וכן מותר לה להאכילו עם כפפות²⁶³.

וכל זה דווקא אם אין כלל מי שיכול לשמשו, אבל אם יש מי שישמשנו, אפילו על ידי הדחק, אשתו הנידה אסורה לשמשו²⁷², אבל אינה חייבת לשכור לו מי שישמשנו²⁷³.

דרכי העזרה – כאשר אשתו נידה צריכה לשמשו, עדיף שתעשה זאת בהפסק בגד²⁶⁴, כגון לבישת כפפות²⁶⁵; ויש מי

אשה-רופאה – בעל חולה שאשתו רופאה, והיא נידה, אם אין שם רופא אחר,

שיעורי שבט הלוי שם; טהרת הבית ח"ב סי' יב במשמרת הטהרה סקמ"ה. [259] שו"ת הרא"ש כלל כט סי' ג; טושו"ע יו"ד קצה טו; לחם ושמלה שם סקב"ח; שו"ת בשמים ראש סי' קיח; חכמת אדם קטז יא; שו"ת רב פעלים ח"ג חיו"ד סי' יב; שיעורי שבט הלוי סי' קצה סט"ו סק"א. [260] ב"י שם; מקור חיים שם סקנ"ז; צמח צדק בפס"ד סי' קצה סט"ו; ערוה"ש יו"ד קצה כד; שו"ת קובץ תשובות סי' פז. וראה דרכ"ת שם סקנ"א. [261] מקור חיים שם סקנ"ח; דרכ"ת שם סקמ"ט. [262] טהרת הבית ח"ב סי' יב, במשמרת הטהרה סקמ"ה. [263] שו"ת קובץ תשובות סי' פז. [264] שו"ת רב פעלים ח"ג

חיו"ד סי' יב. וראה לחם ושמלה סי' קצה סקב"ח. [265] שיעורי שבט הלוי שם סק"ב. [266] שו"ת בית שערים חיו"ד סי' רעד. [267] טהרת הבית ח"ב סי' יב סמ"ה. [268] דרכ"ת שם סקמ"ט. [269] שיעורי שבט הלוי סי' קצה ס"ב סק"א. [270] גופי הלכות, הלכות נידה, סי' קצה סקע"ט. [271] שיעורי שבט הלוי סי' קצה סט"ז סק"ד; שו"ת באר משה ח"ד סי' עד; טהרת הבית ח"ב סי' יב, במשמרת הטהרה סוסקמ"ו. [272] ב"י יו"ד סי' קצה; שו"ת הרדב"ז ח"ד סי' ב. [273] שו"ת הרדב"ז שם; לחם ושמלה סי' קצה סק"ל; טהרת הבית ח"ב סי' יב, במשמרת הטהרה סקמ"ה. וראה שם,

ולאשכיבה ולסומכה²⁷⁹. יש אומרים, שהאיסור הוא גם כשהיא חולה במחלה שיש בה סכנה²⁸⁰. טעמם: הדבר נחשב כגילוי עריות, שאסור אפילו בפיקוח נפש; יש אומרים, שבמקום סכנה לכל הדעות מותר לשמשה, כיוון שאין זה דרך חיבה ותאוה, אלא לצורך רפואה²⁸¹, ומכל מקום עדיף שיעשה על ידי הפסק עם כפפות, אבל אם האשה חולה במחלה שאין בה סכנה, אסור לבעל לשמשה, ואפילו על ידי הפסק עם כפפות²⁸². ולשיטה זו — אשה נידה החולה במחלה שיש בה סכנה, שצריכה לסוך את גופה במשחה, מותר לבעלה לעשות זאת, ואפילו אם צריך לסוך במקומות המכוסים, אם אי אפשר על ידי אחרים²⁸³; ויש אומרים, שאם אין לה מי שישמשנה, מותר בכל אלו, וכן נוהגים אם צריכה הרבה לכך²⁸⁴. טעמם: איסור נידה הוא טומאה ולא עריות; אין איסור בקירוב שלא לתאוה במקום חולי. ולפיכך אותם הנזהרים שלא ליגע בנשותיהן נידות כשהן חולות, זהו חסידות של שטות²⁸⁵, והיינו

מותר לה למשש לו את הדופק²⁷⁴, וכן מותר לה לתת לו זריקה, או לקחת ממנו דם לבדיקות, אלא שיש להקפיד לעשות זאת בהפסק בגד²⁷⁵.

הנחת תפילין — בעל חולה שאינו יכול להניח תפילין, מותר לאשתו נידה להניח לו, בתנאי שאין לו דרך אחרת להניח תפילין, ובתנאי שהאשה לובשת כפפות²⁷⁶, ובתנאי שהוא חולה ממש וחלש בכל גופו, או שהוא משותק²⁷⁷.

עזרה לזולת — מותר לבעל ולאשתו נידה לעזור לחולה משותק, להעמידו ולהושיבו ולהוליכו, כאשר כל אחד מהם משני צידי החולה²⁷⁸.

טיפול על ידי הבעל באשתו חולה בעת נידתה

סוגי מחלות וסוגי עזרה — אשה חולה והיא נידה — יש אומרים, שאסור לבעלה ליגע בה כדי לשמשה, כגון להקימה

ח"ג חיו"ד סי' נה; ערוה"ש יו"ד קצה כו; טהרת הבית ח"ב סי' יב סמ"ו. וראה בשו"ת תורה לשמה סוסי תצד; שו"ת ציץ אליעזר חיו"ד סי' לב אות ג. [282] שו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' כז. [283] שו"ת משיב הלכה ח"א סי' נ; טהרת הבית ח"ב סי' יב, במשמרת הטהרה סקמ"ו. [284] רמ"א שם, בשם הגה' ש"ד, ומרדכי שבת פ"ק בשם הר"מ; ש"ך שם סק"כ. וראה בשיעורי שבט הלוי שם סק"ו, שהכוונה שיש צורך גדול בטיפול בה, ולא שצריכה הרבה פעמים לעזרה. וראה בנידון בשו"ת בית שערים חיו"ד סי' רעד. וראה בשו"ת רבבות אפרים ח"ז סי' רכה, שהביא בשם הגר"מ אליהו, שאם אין אפשרות אחרת יכול הבעל לסייע לאשתו החולה ללא נגיעת בשר, אלא על ידי כפפה או תפיסה במקום עם בגד. [285] שלטי גבורים סביב המרדכי, שבת

שבשו"ת רב פעלים ח"ג חיו"ד סי' יב נפלה טעות בהעתקת הרדב"ז, עיי"ש. [274] בדי השולחן, ביאורים סוסי קצה; טהרת הבית ח"ב סי' יב, במשמרת הטהרה סקמ"ה. [275] טהרת הבית שם. [276] סוגה בשושנים פל"ז סכ"ה; שו"ת באר משה ח"ד סי' ו; טהרת הבית ח"ב סי' יב, במשמרת הטהרה סקמ"ה. וראה עוד בע' חולה הע' 152 ואילך. [277] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמתי אברהם חיו"ד סי' קצה סק"א. [278] שו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' טט. [279] שו"ת תרומת הדשן, פסקים סי' רנב; שו"ע יו"ד קצה טז. [280] ב"י שם; ביאור הגר"א שם סק"ב; ב"ש אבהע"ז סי' כ סק"א; תורת השלמים, יו"ד סי' קצה סקט"ו. [281] ש"ך יו"ד סי' קצה סק"כ; שו"ת פני יהושע ח"ב סי' מד; שו"ת זרע אמת חיו"ד ח"ג סי' קטז; שו"ת חבלים בנעימים

משותקת שצריכה עזרה בדברים שצריכים שימוש בשתי הידיים, כגון לנעול נעלים ולכפתר בגדים, מותר לבעלה לעזור לה בעת נידתה, כיוון שאין הבעל נוגע בה אלא על ידי דבר אחר²⁹⁴; וכן מותר לבעל ליצוק מים על ידי אשתו נידה החולה לנטילת ידיים לפני הסעודה²⁹⁵; וכן מותר לבעל להכין מים לאשתו הנידה החולה לצורך רחיצת פניה, ידיה ורגליה²⁹⁶; וכן מותר לבעל להרטיב פיה, וכן מותר לו להחזיק בידיו את מכשיר החמצן, אם אין אחות שתעשה זאת, וכן מותר לו לסדר את הכר והכסת שיהיה נוח לה לשכב עליהם²⁹⁷.

נידה חולה ששוכבת בבית חולים במיטה שאפשר להגביהה על ידי הפעלה חשמלית, או באופן ידני, מותר לבעל להגביה את המיטה, ועדיף ללבוש כפפות בעת הפעולה לצורך היכר²⁹⁸.

בעל-רופא — יש אומרים, שאסור לבעל רופא למשש את הדופק של אשתו החולה כשהיא נידה²⁹⁹, ולשיטה זו יש מי שכתבו, שהאיסור הוא אפילו במצב של

אפילו אם אשתו הנידה חולה במחלה שאין בה סכנה²⁸⁶. ומכל מקום צריך לשכור מי שישמשנה אפילו בהוצאת ממון, ורק אם אין מוצאים, מותר לבעלה לשמשנה²⁸⁷, והכוונה איננה שיוציא כל ממון, אלא כשאפשר לו שישכור אחות לשמשנה²⁸⁸. וכל זה דווקא כשצריך לנגוע בה ממש, אבל כשצריך רק להושיט לה מאכל וכד', מותר לבעל לעשות זאת בעצמו, ולא צריך לשכור מי שישמשנה בכך²⁸⁹.

מותר לבעל לטפסף טיפות לעיני אשתו נידה כשהיא חולה, אם היא עצמה פותחת את עיניה, ואין הבעל נוגע בה²⁹⁰, ואם צריך הבעל לפתוח את עיניה כדי להכניס בהן טיפות, יעשה זאת על ידי הפסק בגד²⁹¹.

דברים המותרים — לכל הדעות מצווה וחובה על הבעל לעזור לאשתו נידה החולה בכל מה שצריכה אם הדבר איננו כרוך בנגיעה, כגון הבאת משקה ואוכל וכיו"ב²⁹²; וכן מותר לשמשה בנגיעה על ידי דבר אחר, כגון להנעילה²⁹³, ואשה

במשמרת הטהרה סקמ"ו. [291] שו"ת בית שערים חיו"ד ח"ב סי' רעד. [292] טהרת הבית ח"ב סי' יב, במשמרת הטהרה סקמ"ו; דרכי טהרה פ"ה סי"ב. [293] טהרת הבית, שם. [294] שו"ת קנה בושם חיו"ד סי' צב. [295] רוח חיים או"ח סי' קנט סק"א; כף החיים סי' כב אות טו. [296] בדי השולחן (נידה) סי' קצה סקפ"ט. [297] תורת היולדת, פל"א הע' ה. [298] שיעורי שבט הלוי סי' קצה סט"ז סק"ד; שו"ת באר משה ח"ד סי' עד; טהרת הבית ח"ב סי' יב, במשמרת הטהרה סוסקמ"ו. [299] שו"ת תרומת הדשן ח"א סי' רנב; המחבר שו"ע יו"ד קצה יז.

פ"א סי' רלו אות ה; דרכי משה יו"ד סי' קצה סק"ו. [286] טהרת הבית ח"ב סי' יב סקמ"ו. וראה בצמח צדק פס"ד סי' קצה סי"ז, ובשו"ת בית שערים חיו"ד סי' רעד, בהבדל שבין עזרה להקימה וכו', שמותר גם בחולה שאין בה סכנה, לעומת מישוש הדופק שלא התירו אלא במקום סכנה. וראה להלן הע' 299 ואילך. [287] שו"ת רדב"ז ח"ד סי' ב (סי' אלף עו); רוח חיים יו"ד סי' קצה סק"ו. [288] שיעורי שבט הלוי סי' קצה סט"ז סק"ג. [289] הגרי"ש אלישיב, הובאו דבריו בתורת היולדת, פל"א הע' ה. [290] שו"ת באר משה ח"א סי' נ אות ו; ההלכה במשפחה פ"ב סי"ב; טהרת הבית ח"ב סי' יב,

בבית חולים – האיסור לשמש את אשתו נידה כשהיא חולה הוא גם כאשר האשה נמצאת בבית חולים, אף על פי שאין שם גדר ייחוד³¹⁰.

בדיקות – נידה חולה יכולה לעשות את בדיקות הפסק טהרה והשבועה נקיים בשכיבה³¹¹.

הזרעה מלאכותית בזמן נידתה – ראה ערך הזרעה מלאכותית.

עקרונות דתית בגלל ימי נידה וזבה – ראה ערך פוריות ועקרונות.

נוטה למות (א)

א. הגדרת המושג

הבעיות המוסריות, ההלכתיות והמשפטיות הקשורות לחולה הנוטה למות

פיקוח נפש³⁰⁰; יש מי שכתבו, שבמקום סכנה מותר לו למשש את הדופק, אם אין שם רופא אחר³⁰¹, שכן אינו עושה זאת דרך תאוה³⁰², אבל שלא במקום סכנה – אסור³⁰³, וגם במקום סכנה, עדיף שיעשה על ידי בגד מפסיק³⁰⁴. ומכל מקום, אם יש חשש שעל ידי שלא ישמשנה תגיע למצב של סכנה – מותר³⁰⁵; ויש אומרים, שמותר לו למשש את הדופק של אשתו נידה כשהיא חולה, אפילו במחלה שאין בה סכנה, ואפילו אם יש רופא אחר, אלא שאינו מומחה כמו הבעל³⁰⁶.

אשה נידה שזקוקה לקבל זריקות או שצריך לקחת ממנה דם, מותר לבעלה הרופא לעשות זאת, אם אין שם רופא בקי כמוהו³⁰⁷. וכן מותר לבעל למדוד את לחץ דמה של אשתו הנידה על ידי הפסק³⁰⁸.

עירוי דם – נידה חולה שזקוקה לעירוי דם מבעלה דווקא, מותר לרופא לעשות פעולה זו³⁰⁹.

סי' קטז; ערוה"ש יו"ד קצה כו-כו; חכמת אדם קטז יא-יב; קיצושו"ע קנג יד; שו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' יח; שו"ת אגרות משה חאבה"ע"ז ח"ב סי' יד; בדי השולחן (נידה) סי' קצה סק"א; שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' קמג, ושיעורי שבט הלוי סי' קצה סי"ז סק"ה; מקור חיים פ' רמג סע' יד-טו; שו"ת יביע אומר ח"ז חיו"ד סי' טו אות ג. [307] דרכ"ת יו"ד סי' קצה סק"ז, בשם הרדב"ז. [308] שיעורי שבט הלוי סי' קצה סי"ז סק"א. [309] שו"ת הר צבי חיו"ד סי' קנד. [310] הגרי"י נויבירט, הובאו דבריו בנשמת אברהם חיו"ד סי' קצה סק"ז, וכן משמע משו"ת הר צבי חיו"ד סי' קנד, ושו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' כז. [311] שו"ת ציץ אליעזר חיו"ד סי' עא. וראה בשו"ת נוביק חיו"ד סי' מו; שו"ת בית אפרים חיו"ד סי' נא; חו"ד יו"ד סי' קצו בביאורים סק"ד; פתחא זוטא הל' נידה מהדו"ת

[300] ראה שו"ת תורה לשמה סי' תצד. [301] שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' קכו; רמ"א שם. [302] ש"ך שם סק"ב; שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"ג סי' נד אות ב. וראה עוד מאמרו של הרב ש. דיכובסקי, תחומין, כג, תשס"ג, עמ' 237 ואילך. [303] שו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' כו; שו"ת שואל ונשאל ח"ג סי' ת; שם ח"ז חיו"ד סי' קפא; טהרת הבית ח"ב סי' יב במשמרת הטהרה סקמ"ו. [304] מקור חיים שם סק"א. [305] שו"ת הרדב"ז ח"ד סי' ב; טהרת הבית שם. [306] שו"ת בשמים ראש סי' קיח; שו"ת הרדב"ז ח"ד סי' ב (סי' אלף עו), וראה שם, שכן כתב בס' כפתור ופרח; שו"ת התשב"ץ ח"ג סי' נח אות ח; שו"ת חות יאיר סי' קפב; פליתי יו"ד סי' קצה סי"ז; ביאור הגר"א יו"ד סי' קצה סק"א; סדרי טהרה שם סק"ד; חו"ד שם סק"ג; שו"ת נוביק חיו"ד סי' קכב; שו"ת זרע אמת ח"ג חיו"ד